

II RIIGIKOGU

10. istungjärk. Protokoll nr. 316 (14).

1926. a.

II Riigikogu koosolek 29. jaanuaril 1926. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Teemant**,
sõjaminister **J. Soots**, haridusminister **J. Lat-
tik**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**,
kohtuminister **T. Kalbus**.

Päevakord:

1. Tolli-põhitariifide muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
2. „Falckspargi“ Tallinna linnale üleandmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
3. Perekonnanimede võtmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
4. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus — II lugemisel.
5. Maakorralduse seadus — III lugemisel.
6. Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — II lugemisel.
7. Eesti maapanga põhikiri — II lugemisel.
8. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolööri protesti kohta Lelle-Papiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjas.
9. Riigi põlevkivitööstusele maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
10. Tiheda küla tuleõnnetutele laenu andmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
11. Eesti-Saksa vahelise vahekohtu ja lepingu lepingu kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.
12. Maakonnanõukogude valimise seaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
13. Tolliseadustiku muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
14. Vene-nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
15. Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
16. Ühingute ja nende liitude seadus — üldkomisjoni ettepanek.

17. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

18. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmisseadus — üldkomisjoni ettepanek.

19. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

20. Üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, vahepeal abiesimees **A. Jürman**, pärast abiesimees **J. Zimmerman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**, pärast abisekretäär **L. Raudkepp**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

Juhataja **A. Rei**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord on eilsel Riigikogu koosolekul kindlaks määratud.

1. Tolli-põhitariifide muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni muudatus.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Tolli-põhitariifide muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. Seaduse II osa vastu võtta järgmiselt:

„1924. aasta 1. juuli määrusega („Riigi Teataja“ nr. 90/91 — 1924. a.) maksmapandud ajutised protsentuaalsed kõrgendused kustutatakse käesolevas seaduses toodud § 21. p. 1. ettenähtud sisseveo tollimäärade (I A) suhtes.“

2. „Falckspargi“ Tallinna linnale üleandmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1 ja 2.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Falckspargi“ Tallinna linnale üleandmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. Seaduse pealkirjas sõna „Falckspargi“ võtta jutumärkidesse.

2. Seaduse kolmas rida: kustutada sõna „mis“.

3. Perekonnanimede võtmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1—6.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Perekonnanimede võtmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 1 teine rida: kellegil, p. o. kodanikul.

2. Sealsamas, teine lõige: kustutada sõna „märkus“.

3. Sealsamas, teise lõike algus: Isikutele, kes peale, p. o. Pärast.

4. Sealsamas, teise lõike kolmas rida ja lõpp: loetakse ... arvates, p. o. isikutele arvatakse.

5. § 2, teine rida: viibimise koha järgi kohaliku, p. o. elukoha.

6. § 3, viimane rida: nende, p. o. viimaste.

4. Kogukonnanasutuste- ja erarendimaade korraldusseadus — II lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **J. Vain** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § 32 ja 33.

§ 32. Kohaliku korralduskomisjoni asjaajamise ja kantselei kulud kannab valla omavalitsus.

§ 33. Vabariigi Valitsusel on õigus selle seaduse piirides tema elluviimiseks tarvilikke määrusi anda.

5. Maakorralduse seadus — III lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § 1—3.

Maakorralduse seadus.

I. Üldmäärused.

§ 1. Käesoleva seaduse alla kuuluvad järgmised maakorralduse tööd:

1) Hinge- ja lapimaade kruntimine;

2) ühismaade jagamine, maade vahetus, maade piiritamine ja teede rajamine, kui need tööd tingitud maakorraldusest või eriseadustest.

§ 2. § 1. tähendatud töid võetakse ette asjaosaliste-maavaldajate sellekohastel palvetel kõigil väljaspool linnade ja alevite administratiiv-piire asuvatel maa-aladel. Palved esitatakse kohalikule maakorralduse komisjonile.

§ 3. Kõik maakorralduse tööd viiakse täide käesolevas seaduses ettenähtud alustel kas asjaosaliste omavahelisel kokkuleppel või kokkuleppe puudumisel sunduslikult.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):

§ 4. Maad (maapind ühes päraldustega), mis maakorralduse komisjoni poolt eriti väärtuslikuks tunnistatud, vahetatakse ainult omanikkude või põliste tarvitajate nõusolekul. Maavaldaja nõusolekuta ei või ümber paigutada ühes krundis olevaid majapidamisi, välja arvatud vähemad maadevahetused piiride õien-damiseks.

J. Teetsov (põl): Kordan oma teisel lugemisel tehtud parandust, nimelt § 4. esimene lause võtta vastu järgmiselt: „Eluasemetega seotud õue- ja aia- ning iseseisvatele või põllumajandusliikudele tööstusettevõtetele tarvilikud maad, niisama ka turba- ja roolõikuse kohad, paemurrud, korralikult töötavate torukraavidega parandatud maa-alad ja muud maad, mis maakorralduse komisjoni poolt iseäranis väärtuslikuks tunnistatakse, vahetatakse ainult omanikkude ja põliste tarvitajate nõusolekul“...

Põhjendused selle ettepaneku kohta töin ma ette juba seaduseelnõu II lugemisel ja arvan, et neid korrata oleks üleaarne.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Juba seaduseelnõu teisel lugemisel, kui härra Teetsov'i poolt parandus-ettepanek tehti, tähendasin mina, et kui see parandus vastu võetakse, siis eraldatakse maakorraldamise alt terve rida maa-alasid, mis aga kitsendaks tuntuvalt maa-paranduse töid, sellepärast arvati ka maakomisjonis, et selle üle otsustamine, mis-sugused maa-alad väärtuslikkudeks tunnistatakse, jäetakse maakorralduse komisjoni kompetensi. Sellepärast ei saa mina härra Teetsov'i parandusega nõus olla.

Juhataja **A. Rei**: Hääletamisele tuleb rkl. Teetsov'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega 4 hääle pooltolemisel on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 4. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 5—13.

§ 5. Sunduslikul maade vahetamisel peab vahetatavate maatükkide väärtus ühesugune olema. On maakorralduse juures erandlikkudel juhtumistel tarvilik vahetada mitteühieväärtuslikke kinnisvarasid, tasutakse väärtuse vahe rahas. Tasu suurus määratakse §§ 54. ja 55. ettenähtud alustel ja korras.

§ 6. Maakorraldusega seotud maade väärtuse kindlaksmääramine sünnib hindamise teel, kusjuures arvesse võetakse peale maaboniteedi ka tehtud maaparanduse tööd, kui võrd need maaväärtust tõstnud. Vahetamisele kuuluvatel maal el asuvad päraldused (hooned, viljapuud, mets jne.) jäävad endistele omanikkudele ja hindamisele ei kuulu. Endisel omanikul on õigus 6 aasta jooksul päraldusi likvideerida.

§ 7. Maad koormavad asjalised servituudid (Balti eraseaduse § 1103) jäävad jõesse niipalju, kui nad maakorraldamist ei takista. Maakorraldust takistavad, kui ka maakorraldusega otstarbetuks muutunud servituudid tunnistatakse lõppenuteks sellekohase maakorralduse komisjoni otsusega.

§ 8. Maavaldajad, kes asuvad uuele krundile, võivad endist õuemaad kui ka neile jäänud ja endisel krundil asuvate päralduste aluspinda tarvitada 6 aasta jooksul kruntimise kava lõpuliku kinnitamise päevast arvates. Kunni õuemaad ja päralduste aluse pinna vabastamiseni on maavaldaja kohustatud andma kokkuleppe alusel maad vastavas väärtuses tarvitada sellele, kellele tema endine õuemaad või päralduste alune pind määratud. Kokkuleppe puudusel määrab maakorralduse komisjon kasutamise koha kindlaks.

Maavaldajad, kes asuvad uuele eluasemele, saavad riiklikku ehituslaenu ja metsamaterjaale asunikudega ühistel alustel.

§ 9. Maade jagamisel selle seaduse alusel iseseisvateks uuteks majapidamisteks (taludeks) määrab asutatava kui ka alaljääva majapidamise suuruse alammäära kindlaks maakorralduse komisjon arvesse võttes kohalikke olusid.

§ 10. Maade korraldamiseks ei ole tarvis võlauskujate nõusolekut. Ühismaid koormavad hüpotekaarvõlad jaotatakse uute maauksuste vahel. Võlgu jaotab maakorralduse

komisjon vastavalt maauksuste väärtusele. Kinnisvarade vahetusel saadud vahetasu läheb eestkätt maaomanduse peale ingrosseeritud võla katteks.

§ 11. Maade korraldamiseks ei ole tarvis tähtjaliste rentnikkude nõusolekut. Maarent kantakse vastavalt uue koha peale, kuid rentnikul on õigus loobuda rendilepingust. Koha väärtuse muutmisel võib vastavalt renti muuta ka ühe poole nõudmisel.

§ 12. Maade korraldamisest tekkinud vaidlused, kui ka piiri- ja teedetülid lahendatakse maakorralduse komisjonis. Tähen datud korras lahendatud tülid ei või uuesti lahendamisele tulla kohtuasutustes. Tüliküsimused, mille lahendamine varemalt kohtutes alustatud ja mis käesoleva seaduse põhjal maakorralduse asutustele alluvad, jäetakse maakorralduse komisjoni sellekohase avalduse põhjal kohtuasutustes seisma.

§ 13. Kõik omandusõigusesse puutuvad vaidlused peale § 12. tähendatute ei kuulu lahendamisele maakorralduse komisjonis ning ei takista maakorraldusel vaidlusealoleva maaomanduse ümberpaigutamist.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):

§ 14. Maakorralduse tehnilised tööd viiakse läbi maakorralduse peakomisjoni poolt määratud maakorraldajate ja maamõõtjate kaudu. Tööde juures on asjaosalised kohustatud tasuta andma nendele korteri ühes kütte ja valgustusega, tarvisminevaid töölisi ja kütisid ning materjaale piirimärkide ja tähiste jaoks ja peale selle tasuma riigile iga maakorraldusel oleva hektaari pealt 1 kroon. Ei täida asjaosalised nimetatud kohustusi, viiakse töö läbi riigi arvel ning asjaosalistelt nõutakse maakorralduse komisjoni otsuse põhjal kuludesumma sisse riigi vastuvaidlemata nõuete sissenõudmise korras.

J. Teetsov (põl): Teen ettepaneku, § 14. lõppu võtta järgmine täiendus: „kolme aasta jooksul pooleaastaste maksutähtaegadega“.

See täiendus on sellepärast tarvilik, et kus näiteks on olemas suured majapidamised tiinude arvu järgi, kuid ometi väga vähesel kõlbuliku maaga, seal tuleks maks kruntimise tööde eest õige suur, mida see kehv maapidaja korraga ära tasuda ei suuda; sellepärast teen tähendatud ettepaneku, et neile võimalus anda seda töötasu ära maksta kolme aasta jooksul pooleaastaste maksutähtaegadega.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Juba teisel lugemisel vaidlesin mina ka selle parandus-ettepaneku vastu. Harilikult ei tule kulud siin kohal kuigi suured, ühe hektaari pealt 1 kroon, seega 50—60-hektaarilise talukoha pealt ainult 50—60 krooni. Harilikud talud ei ole aga nii suured, vaid ainult 25—30 hektaari, ja nende pealt tuleks maks 25—30 krooni halvemal korral, see tuleks ainult paari tuhande marga ümber. Seda ära jaotama hakata mitme aasta peale tekitaks ainult raskusi. Nagu § 6. juures, mis oma sisu poolest palju tähtsam, jäetakse küsimuste lahendamine maakorralduse komisjoni hoolde, nii võiks ka selle paragrahvi juures olla. Sellepärast ei ole mingisugust põhjust käesoleva paragrahvi juurde kitsendusi sisse võtta. Komisjoni nimel selle parandusega ühineda ei saa.

Juhataja **A. Rei**: Hääletamisele tuleb rkl. Teetsov'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 14. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 14 vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § § 15—70.

II. Hingemaade kruntimine.

§ 15. Külakogukondlikkude ja perekondlikkude pärandatavate maade kruntimine võetakse ette vastava külakogu sellekohase otsuse põhjal. Külakogu otsused tehakse häälteenamusega, kusjuures hääleõigus on maavaldaja perekonna seaduslikul esitajal.

§ 16. Eelmises paragrahvis tähendatud maade valdajatele eraldatakse maade kruntimisel maid vastavalt püsivale ja vastuvaidlemata kasutamisele. Tähtajaline maade rentimine ei loeta püsivaks kasutamiseks.

§ 17. Kõik maakorralduse kohta asjaosaliste poolt tehtud otsused revideerib ja kinnitab maakorraldaja. Maakorraldaja otsuste peale võib edasi kaevata kahe nädala jooksul kohalikule maakorralduse komisjonile.

III. Lapimaade korraldamine.

§ 18. Lapimaadeks loetakse sarnane maaomanduste asendus, kus ühe maaomaniku maad vahelduvad teiste omanduses olevate maadega, sealjuures jagunedes siiludeks ehk asudes teiste maade keskel ühe või mitme vähema tükina või tungides kiiludena teiste maaomandustesse.

§ 19. Lapimaad võetakse korraldamisele piirkondadena. Lapimaade korralduspiirkonda

arvatakse maaomandused, mis üksteisega § 18. tähendatud viisil seotud.

§ 20. Lapimaade korralduspiirkonna asutamine võetakse ette ühe asjaosalise soovil.

§ 21. Lapimaade korralduspiirkonna asutamiseks kutsub maakorraldaja kokku tema poolt kavatsetavasse piirkonda kuuluvad maavaldajad. Maakorraldaja tutvustab koosolijaid maakorralduse seadustega ning arvesse võttes asjaosaliste seletusi, seab piirkonna kava kokku ja saadab kinnitamiseks kohalikule maakorralduse komisjonile.

§ 22. On korralduspiirkonna kava kinnitatud, kutsub maakorraldaja sellekohaste kutsetega piirkonda kuuluvad maavaldajad koosolekule maakorralduse läbiviimise lõpulikuks otsustamiseks, selle aluste määramiseks ja § § 37. ja 38. ettenähtud usaldusmeeste ja hindajate valimiseks.

§ 23. On korralduspiirkonda arvatud maavaldajaist üle ühe kolmandiku ilmunud, avab maakorraldaja koosoleku. Koosolek valib endale juhataja ja protokollkirjutaja. Koosoleku otsused on seaduslikud, kui nad tehtud vähemalt ühe kolmandiku maavaldajate häältega, kelle maaosa kogusuurus on üle ühe kolmandiku piirkonda kuuluvast maa-alast. Koosolekust võtab sõnaõigusega osa maakorraldaja.

§ 24. Koosoleku protokoll ühes juurdekuuluva materjaliga ja enda arvamisega saadab maakorraldaja kohalikule maakorralduse komisjonile kahe nädala jooksul.

§ 25. Koosoleku otsuste peale võivad asjaosalised kaevata kohalikule maakorralduse komisjonile ühe kuu jooksul koosoleku päevast arvates.

§ 26. Koosoleku protokoll ühes juurdekuuluva materjaliga ja sissetulnud kaebused vaatab läbi kohalik maakorralduse komisjon avalikul istungil. Tunnistab maakorralduse komisjon protokollis tähendatud otsused seadusepärasteks ja vastavateks maakorralduse nõuetele, saadab tema materjalid maakorralduse peakomisjonile töökavasse määramiseks.

§ 27. Maakorralduse peakomisjon teatab kinnistusjaoskonnale võõrandamise ja koorramise keelumärguse sissekandmiseks maakorralduse alla kuuluvate maaomanduste kohta. Keelumärguse kustutatakse maakorralduse peakomisjoni korraldusel.

§ 28. Töökavasse võetud maakorralduse tööde läbiviimiseks määrab maakorralduse peakomisjon maakorraldajad.

§ 29. Maakorralduse alla kuuluva maa-ala välispiiride kindlaksmääramisest koha peal võtavad osa naabruses asuvate maade valdajad piirimehed isiklikult või volinikkude kaudu. Naabruses asuvate lapi- ja ühismaade valdajad võtavad neist töödest osa usaldusmeeste

kaudu, keda valivad üldisel koosolekul liht häälteenamusega. Usaldusmeeste volikirjaks on nende valimise protokoll, milles nende õigused ära tähendatud.

§ 30. Piirid, mis rajatud kokkuleppel või mille vastu ei ole vaidlusi, tähistatakse kohal seaduslike piirimärkidega. Seaduslikuks piirimärgiks loetakse ristikivi ja kupits, mille kirjeldus on selle seaduse lisas.

§ 31. Kui piirimehed välispiiri kindlaksmääramisel esitatud ei ole, siis tähistatakse piirid ajutiselt piirimärkidega.

§ 32. Kui piiri rajamisel tekivad tülid, tähistatakse piir mõlema poole näitamise järele ajutiselt kunni tüli lahendamiseni § 49. põhjal.

§ 33. Piiri rajamise üle peab maamõõtja piiri protokoll, millesse märgib kõik mõõtmise andmed ning asjaosaliste ja tunnistajate seletused. Piiri protokoll kirjutatakse kõigi juuresolijate poolt alla.

§ 34. Ei lepi pooled kokku, toimetab maakorraldaja või tema ülesandel maamõõtja tunnistajate ja tarvilikul korral ümbruskonna elanikkude ülekuulamise. Tunnistajate ülekuulamine sünnib tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 83.—86., 88., 89., 93¹. ja 97.—100. ja ümbruskonna elanikkude ülekuulamine sama seaduse §§ 412. ja 414.—434. põhjal.

§ 35. Asjatoimetuse piiritüli asjas ühes joonestusega annab maamõõtja maakorraldajale asjaosalistele esitamiseks ja edasisaatmiseks maakorralduse komisjonile.

§ 36. Peale välispiiride tühistamist eraldab maakorraldaja või tema ülesandel maamõõtja igale valdajale maatükid kokkuleppe, vähempakkumise, liisu või kokkuleppe puudumisel sunniteel, kusjuures tarbekorral maade hindamine ette võetakse. Maavaldaja eraldi asuva õuema juurde eraldatakse võimaluse järele terve krunt või üksik kõlvik.

§ 37. Maakorralduse töödest võtavad osa maavaldajad või nende poolt § 23. ettenähtud koosolekul valitud 3 või 5 usaldusmeest. Riigi- ja omavalitsuse asutused ning teised juriidilised isikud võtavad osa esitajate kaudu.

§ 38. Maade hindamist toimetavad § 23. korras valitud vähemalt 3 hindajat maakorraldaja juuresolekul.

§ 39. Protesteerib keegi asjaosalistest hindamise vastu, siis võib maakorraldaja uue hindamise ette võtta vallanõukogu poolt selleks määratud kolme erapooletu isiku läbi. Erapooletute poolt toimetatud hindamine on lõpulik ja sünnib protesteerijate kulul, kui erapooletute hindamisel protest tähele panemata jääb.

§ 40. Hindamisel otsustatakse küsimused hindajate poolt liht häälteenamusega. Kõik hindamise andmed kannab maakorraldaja vas-

tavale joonestusele ja märgib hindamise põhilased protokoll, millele kõik hindamisest osavõtjad alla kirjutavad.

§ 41. Kava kokkuseadmisel avaldatud kaebused arutab maakorraldaja koha peal ja kannab oma otsused protokoll. Maakorralduse kava tähistatakse koha peal ajutiselt piirimärkidega.

§ 42. Maakorralduse ja piiritüli lahendamise kavad esitatakse maakorraldaja poolt koha peal asjasthuvitatud isikutele. Esitamise üle peetakse protokoll.

§ 43. Kava esitamise päevast teatatakse asjaosalistele.

Mitteilmumine ei takista esitamist.

§ 44. Kava esitamisel avaldatud vastulaused vaadatakse maakorraldaja poolt üksikasjalikult läbi ning kantakse protokoll. Leiab maakorraldaja, et avaldatud vastulaused on põhjendatud, muudab tema vastavalt kava ning esitab teistkordselt, vastasel korral saadab asjatoimetuse ühes juurdekuulava materjaliga kohalikule maakorralduse komisjonile kinnitamiseks.

§ 45. Peale selle võivad kava kohta asjaosalised anda kirjalikke vastulauseid kohalikule maakorralduse komisjonile ühe kuu jooksul, kava lõpuliku esitamise päevast arvates.

IV. Ühismaade jagamine ja maade vahetamine.

§ 46. Ühismaade jagamine võetakse ette ühe asjaosalise nõudmisel.

§ 47. Maade vahetamine sünnib poolte kokkuleppel või ühe poole nõudmisel.

V. Maade piiritlemine.

§ 48. Maade piiritlemine sünnib tegeliku kasutamise järele, kui selle vastu asjaosalised vaidlusi ei tõsta.

§ 49. Tekivad maade piiritlemisel asjaosaliste vahel vaidlused, lahendatakse need piiritülid maakorralduse komisjonides järgmiselt: 1) plaanide ja teiste dokumentide põhjal, kui need kooskõlas piirimärkidega; 2) koha peal leiduvate piirimärkide või endiste piirimärkide asemete põhjal; 3) valdamis- ja kinnistusdokumentide ja jõusseastunud kohtuotsuste põhjal; on esitatud dokumentides märgitud maa suurus ja piiride kirjeldus, siis antakse eesõigus piiride kirjeldusele; 4) tegeliku kasutamise põhjal, kui esitatud dokumentides märgitud andmed ei ole kooskõlas piirimärkidega; 5) aegumise õiguse (B. E. S. §§ 819.—866.) põhjal.

§ 50. Käesoleva seaduse põhjal ülesseatud piirid on lõpulikud ja piiri rikkumise korral seatakse need üles vastavalt maakorralduse peakomisjoni poolt kinnitatud plaanile.

§ 51. Põllutöoministril on õigus maade piiritamise kohta tarvilikke tehnilisi juhtnööre anda.

VI. Teede rajamine.

§ 52. Maakorraldusest tingitud: a) uute teede rajamine, b) olevate mitte klassi kuuluvate teede sihi muutmise sünnib maakorralduse komisjoni kaudu.

§ 53. Uuesti rajatud teede jaoks võetakse maa-ala proportsionaalselt kõigi maakorralduse piirkonda arvatud kinnisvarade valdajate maakorralduse osaliste maast. On aga tarvilik uut teed väljaspool korralduspiirkonda rajada, maksavad maakorralduse osalised tee alla võetud maa eest selle omanikule tasu ühekordselt või annavad võimaluse korral maad vastavas väärtuses asemele.

§ 54. Kui pooled tasu asjas vabatahtlikult kokku ei lepi, määravad tasu kindlaks § 39. ettenähtud isikud — hindajad.

§ 55. Tasuks arvatakse summa, mis saadakse, kui tee alla määratud maapinna keskmine puhastulu viimase viie aasta jooksul kasvatatakse 25 peale. Kui viimane aasta puhastulu viimase viie aasta keskmisest puhastulust suurem on ja seda mitte juhuslikkudel põhjustel, siis maksetakse tasu viimase aasta puhastulu järele. Kui tee alla määratud maapind korralikke tulusid ei anna, siis määratakse tasu maatüki kohaliku hinna ja iseralikkude tingimuste järele, milles nimetatud maatükk asub.

§ 56. Teede alla võetud maa eest määratud tasu nõutakse maakorralduse komisjoni poolt maakorralduse osalistelt sisse vastuvaidlemata riiginõuete sissenõudmise korras ja maksetakse maaomanikule.

§ 57. Põllutöoministril on õigus teede rajamiseks tarvilikke juhtnööre anda.

VII. Maakorralduse kavade läbivaatamine ja kinnitamine.

§ 58. Maakorralduse kavad vaadatakse läbi maakorralduse komisjoni avalikul istungil.

§ 59. Komisjoni istungipäevast antakse teada sellekohaste kutsetähtedega kõigile asjosalistele. Ilmumine ei ole sunduslik ja mitteilmumine ei takista asja arutamist.

Kohaliku maakorralduse komisjoni istungid määratakse tarviduse järele võimalikult kohtadel, kus maakorralduse töid, mis komisjoni arutamisele tulevad, toimitakse.

§ 60. Asja läbi vaadates otsustab komisjon, kas kinnitada kava ettepanud kujul või muudatustega, või saata tagasi maakorraldajale ümbertegemiseks.

§ 61. Maakorralduse komisjoni otsustesse kantakse kõigi maavaldajate nimed, maatükkide üksikasjalik kirjeldus (eksplikatsioon),

koormatused, keelud ning uutele kruntidele ülemineku kord ja tähtaeg.

§ 62. Maakorralduse komisjoni otsused lõpuvormis kuulutatakse kas kohe või kahe kuu jooksul, kusjuures teatatakse edasikaebamise kord ja tähtaeg. Ärakerjad või väljavõtted lõpuvormis otsusest antakse välja asjosalistele sellekohasel palvel.

§ 63. Kohaliku maakorralduse komisjoni avalikkude istungite pidamisel käsitatakse vastavalt administratiiv-kohtu korra §§ 19. ja 20. ning tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 46., 47., 48., 61., 75., 79., 83.—86., 88.—91., 93¹., 95.—99., 101., 101¹., 102.—105., 110.—113., 119.—123., 124¹., 124²., 124³., 155²., 155³., 155⁴., 155⁵., 171., 173.—177. ja 181., kui võrd käesolevas seaduses teisiti ei ole ette nähtud.

§ 64. Kohaliku maakorralduse komisjoni otsuse peale võib edasi kaevata maakorralduse peakomisjonile ühe kuu jooksul otsuse lõpuvormis väljakuulutamise päevast arvates. Ei ole edasi kaevatud nimetatud tähtaja jooksul, astub otsus jõusse.

§ 65. Jõusseastunud otsused viiakse koha peal täide kohaliku maakorralduse komisjoni alalise liikme poolt.

§ 66. Edasikaebused antakse maakorralduse peakomisjonile kohaliku maakorralduse komisjoni kaudu. Maakorralduse komisjoni alaline liige saadab edasikaebuse ühe kuu jooksul, arvates edasikaebuste sisseandmise tähtaja lõpust, ühes toimetusega ja seletusega maakorralduse peakomisjonile.

§ 67. Maakorralduse peakomisjoni avalikkude istungite pidamine ja otsuste väljakuulutamine sünnib käesoleva seaduse §§ 62. ja 63. ettenähtud korras.

§ 68. Peakomisjoni otsuste peale võib ühe kuu jooksul, otsuse lõpuvormis väljakuulutamise päevast arvates, edasi kaevata Riigi-kohtule administratiiv-kohtu korras.

§ 69. Maakorralduse peakomisjoni otsused on lõpulikud. Nende täideviimist võib seisma panna ainult Riigikohus. Piirkonna loomise ja piiritülide kohta käivad edasikaevatud otsused viiakse täide peale Riigikohtu otsust.

§ 70. Lõpulikud plaanid, peale nende reviderimist põllutöoministeeriumi maamõõdu ametis, kinnitab maakorralduse peakomisjon korraldaval istungil.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):

VIII. Maakorralduse komisjonide koosseis.

§ 71. Kohaliku maakorralduse komisjoni koosseis on: esimees — kohaliku rahukogu

liige või rahukohtunik rahukogu määramisel, liikmed: 1) maakorralduse komisjoni alaline liige, 2) kohaliku maakonnavalitsuse esimees. Sõnaõigusega võtab komisjoni istungitest osa vallanõukogu esitaja selle valla poolt, mille piiridesse arutamise all olev asi kuulub.

J. Teetsov (põl): Teen ettepaneku, § 71. lõppu juurde võtta järgmine täiendus: „ja põllumajanduse eriteadlane, kes valitud asjaosaliste poolt § 23. ettenähtud alustel ja korras“. Selle maakorralduse komisjoni täiendamise põhjusi tõin ma ette juba seaduseelnõu II lugemisel ja sellepärast pean ülearuseks neid veel kordama hakata. Kuid siinjuures pean tarvilikuks veel kord tähendada, et see viies liige, kes sinna komisjoni juurde tuleks, on ainult sõnaõigusega, aga mitte hääleõigusega.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Ei ole arusaadav, missuguseid asjatundjaid härra Teetsov maakorralduse komisjoni soovitab. Maakorralduse komisjonil on tegemist väga mitmesuguste asjadega ja tal tuleb tarvitada väga mitmesuguseid eksperte ja asjatundjaid. Sellepärast on § 73. ette nähtud, et kohaliku maakorralduse komisjoni istungile võib sõnaõigusega kutsuda maakorraldajat ja tarviduse korral teisi asjatundjaid ja samuti võib ka iga asjaosaline asjatundjaid maakorralduse komisjoni istungitele ühes viia. Ma arvan, et asjatundmine on paremini kindlustatud selle korra läbi, kui selle läbi, mis härra Teetsov ette pani. Leian, et härra Teetsov'i ettepanek on ülearune ning komisjoni nimel ei saa sellega ühineda.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja ei ole härra Teetsov'i ettepanekuga ühinenud, sellepärast tuleb see ettepanek eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 15 häält, vastu 26 häält, — seega on ettepanek tagasi lükatud. Asun § 71. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 71 vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 72—85 ja lisa maakorralduse seaduse § 30. juurde.

§ 72. Maakorralduse komisjoni otsused tehakse häälteenamusega.

§ 73. Kohaliku maakorralduse komisjoni istungile võib sõnaõigusega kutsuda maakorraldajat ja tarviduse korral teisi asjatundjaid.

§ 74. Kohaliku maakorralduse komisjoni alaline liige on komisjonis ettekandja ja temale allub sekretäär ja kantselei.

§ 75. Maakorralduse peakomisjoni koosseis on: esimees — kohtupalati liige kohtupalati määramisel, liikmed: 1) maakorralduse peakomisjoni alaline liige ja 2) põllutöoministeeriumi maamööduameti juhataja.

§ 76. Maakorralduse kohalik ja peakomisjon on otsusevõimelised, kui kõik liikmed koos.

§ 77. Maakorralduse peakomisjoni alalise liikme määrab Vabariigi Valitsus, kohaliku maakorralduse komisjoni alalise liikme — põllutöominister, sekretääri ja kantselei tööd — maakorralduse peavalitsuse juhataja.

§ 78. Maakorralduse pea- ja kohalikkude komisjonide esimeeste või liikmete äraolekul või haiguse korral täidavad nende kohuseid neile vastavalt määratud asemikud. Maakonnavalitsuse esimehe aset võib täita maakonnavalitsuse liige maakonnavalitsuse määramisel.

§ 79. Maakorralduse komisjonide liikmed saavad tasu istungitest osavõtmise eest riigikassast, riigiametnikud vastava ametastme päevaraha suuruses, maakonnavalitsuse esimees ja vallanõukogu esitajad — riigiametnikkude 1. ja hindaja 6. astme kohale vastava päevaraha normi suuruses. Sõidukulud tasutakse riigiametnikkude sõidutariifide järele.

IX. Kinnistus.

§ 80. Kinnitatud plaanidest ja tarvilikul korral komisjonide lõpuotsustest annab peakomisjon, peale kinnistusjaoskonna registreerimist, maakorralduse osalistele vastavad väljendid. Algplaanid hoitakse alal põllutöoministeeriumi maamöödu ameti arhiivis.

§ 81. Maakorraldusest tingitud kinnistused ja vastavad lepingud on vabastatud tempelmaksust ja kinnistuslõivust.

§ 82. Kinnistusega seotud kulud nõutakse sisse maakorralduse peakomisjoni poolt maakorralduse osanikkudelt riigi vastuvaidlemata nõuete sissenõudmise korras.

§ 83. Enne dokumentide väljaandmist saadab peakomisjon ära kirjad otsusest lõpuvormis ja kinnitatud plaanist kinnistusjaoskonda. Kinnistusjaoskonnas märgitakse ülesse kõik muudatused, mis järgnenud maakorraldusest. Märkimisest teatab kinnistusjaoskond peakomisjonile dokumentide väljaandmiseks maakorralduse osalistele.

X. Seaduse elluviimine.

§ 84. Käesoleva seaduse tegelik maksmapanemine ühes õigusega korraldavaid määrusi anda jääb Vabariigi Valitsuse hooleks.

§ 85. Käesoleva seaduse tegeliku maksmapanemisega kaotab maksvuse seadus talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas ja Viru maakonna Naroova-taguses osas („Riigi Teataja“ nr. 88/89 — 13. oktoobrist 1921. a.)

Talurahva-seadustes ja -määrustes ettenähtud alammäärad talumaade tükeldamise kohta (Liivi talurahvaseadus 1860. a. §§ 114 ja 223, Saaremaa talur. maakor. määr. 1865. a. §§ 21 ja 37, Eestimaa talurahvaseadus 1856. a. §§ 58 ja 208) ei ole maksvad neil juhtumistel, kui talumaid käesoleva seaduse alusel korraldatakse.

Lisa maakorralduse seaduse § 30. juurde.

Seaduslik piirimärk moodustatakse järgmisel kujul:

1. Piirihoonte nurkadele asetatakse vähemalt 150 kgr. raskune raudkivist või betoonist piirimärk — ristikivi, jättes seda pealepoole maad 5—10 sm. kõrguselt. Kivi ümber umbes 1—1½ meetrit eemal kaevatakse 25 sm. sügavune kraav. Kivile raiutakse piirihoonte järele rist peale. Risti harud peavad vähemalt 10 sm. pikad, 2 sm. laiad ja 1 sm. sügavad olema. Harudele, mis piirisid ei näita, raiutakse põikkriips otsa.

2. Ei ole lähedal (3 klm. kaugusel) raudkivi või on maapind sedavõrd pehme, et ristikivi kohale asetada võimatu, siis pannakse viimase asemele okaspuust või tammest post, mille läbimõõt vähemalt 15 sm. Post, mille alumisele otsale põikpuu kinnitatud, kaevatakse maa sisse 75 sm., jättes seda pealepoole maad ühe meetri kõrguselt. Posti ümber tehakse 80 sm. kõrgune kupits ja nii lai, et selle peale vabalt maamõõdu instrumendi üles seada saab.

Juhataja **A. Rei**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

6. Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate töölise pensioniseadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate töölise pensioniseadus.

B. Eilman (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! 1924. aastal jäeti riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseadusest sotsialistide põhjendatud seletuste ja ettepanekute peale vaatamata riigi- ja omavalitsuste asutustes ja ettevõtetes töötavad

töölised minister Kaarna ja teiste parempoolsete ettepanekul välja.

Härra rkl. Holberg muuseas seletas, et ei ole sünnis, kui ühe ja sama pensioniseaduse järgi hakkaksid pensioni saama Riigivanem ja töölised, et see oleks riigi prestiihile alandav jne. Minister Kaarna rõhutas omalt poolt, et riigi- ja omavalitsuste töölised ei mahtuda teenijatega ühise pensioniseaduse alla ja nende jaoks tuleb esitada ja maksma panna eriline pensioniseadus.

Soomes võeti läinud aastal pensioniseadus vastu ja seal arvati ka töölised sama seaduse alla, seal ei leitud, et töölise ühise pensioniseaduse alla arvamine oleks riiklikult kahjulik või kuidagi halvaks riigivõimu prestiihi, vaid ümberpöörduvalt leiti, et see kasvatab lugupidamist ja usku riigi sisse, kui kõik pensionioiguslikud ühe mõõdupuu alla seatakse ja ühtlaselt hinnatakse.

Kui nüüd arutuseloleva seaduse juurde tulla, siis peab kõigepealt alla kriipsutama, et minister Kaarna ja teiste parempoolsete teod küünivad ikka ja alati teist rada, kui sõnad.

Nagu mäletan, lubas härra Kaarna riigi- ja omavalitsuste asutustes ja ettevõtetes töötavate töölise pensioniseaduse kiires korras välja töötada ning valitsuses selle eest hea seista, et see seadus Riigikogus rutuliseks tunnustataks. Teiseks mäletan, seletas härra Kaarna, et töölise pensioniseadus peaks olema laiaulatuslik, et selle alla võiks koondada kõik riigi- ja omavalitsuste asutustes ja ettevõtetes töötavad töölised.

Kuid kas oli see nii? Ei olnud kaugeltki mitte.

Sotsialistid, kes parempoolsete lubadusi küllalt hästi tundsid, ei eksinud mitte, kui nad oma seletustes näitasid, et töölise, riigi- ja omavalitsuste-teenijate pensioniseaduse alt väljajätmine on ei midagi muud, kui järjekorraline manööver, mis sihitud selleks, et töölise pensioniküsimust pikema aja peale edasi lükata, kärpida või heal juhtumisel maha mätta, nagu töölise haiguskinnitus- ja muud sotsiaalseadused.

Et see nii on, seda võib siin kohal täie õigusega kinni naelutada.

Eelpool ütlesin, et minister Kaarna lubas kiires korras välja töötada töölise pensioniseaduse, mis pidi olema laiaulatuslik, nõnda et kõik riigi- ja omavalitsuste asutustes ja ettevõtetes töötavad töölised oleksid kindlustatud ja töötas valitsuses sammusid astuda, et viimane Riigikogus seaduse rutuliseks tunnustaks.

Nüüd on aga möödunud aasta ja kolm kuud — seadus alles Riigikogus teisel lugemisel. Pealkirjast näeme, et seadus on õige

piiratud. Omavalitsuste asutustes ja ettevõtete töötavad töölised on täiesti välja jäetud, samuti on välja jäetud suurem osa riiklike ettevõtete töölisi. Nõnda siis, suurem hulk riigi- ja kogu omavalitsuste töölised — raugad ja haiged, kellel õigus pensioni saada, on ka seekord seaduseraamidest välja jäetud.

Paljud neist, kes aastaid tagasi töövõimetuse pärast lahti lastud, on puudusest näljarüppe surema pidanud, paljud peavad oma kõrge vanuse päevi mööda saatma kerjamise ja armuanni palumise läbi, on ka juhtumisi, kus mõned piinavast elust lahkuma olid sunnitud poomise või kõri läbilõikamise teel, on aga ka praegustki hulk neid, kes hulgusena kõigist maha jäetud ühes perekondadega nälgima ja külmetama peavad.

Kas on see nähtus auks Eesti riigile ja uhkuseks tema rahvale, kui iga uulitsanurga ääres seisab või põlvitab möödamineja poole väljasirutatud kätega kerjus? Usun, et vist küll mitte!

Minu äratundmisel peaks Riigikogu käesoleva pensioniseaduse tõsiselt võtma ja selle laiendama täiel määral kõigi riiklike ettevõtete peale, ükskõik mis alustel need töötavad ja mis laadi nende tööiselooleks. Samuti peaks laiendama samal määral selle seaduse ka omavalitsuste peale ja seda järgmistel põhjustel: sennine elu on näidanud, et niihästi riiklikes kui ka omavalitsuste asutustes ja ettevõtetes tulevad tahes või tahtmata ette, kui mitte täielikud siis osalised töövaheajad, millised tingitud väga mitmesugustest ootamatustest, takistustest ja mis tingivad ajutiselt töölise lahtilaskmise. Samadel aegadel tulevad aga niisugused juhtumised ette, et teised riiklikud või omavalitsuslikud ettevõtted ajutiselt suurendavad töölise arvu. Kui nüüd kuuluvad need ettevõtted, kes ajutiselt töölise arvu suurendavad, ka pensioniseaduse alla, siis lähevad sinna tööse paremad tööjõud selles teadmises, et ka selle vahe sees, kus nende endine töökoht ettetulnud takistuste tõttu neid ajutiselt on vabastama sunnitud, nende töötamise aeg pensioniõiguslikus ettevõttes vahet pidamata edasi kestab, kui aga riigi- või omavalitsuste asutus pensioniseaduse alla ei kuulu, siis ei leia tema nii kergesti häid töölisi, sest viimased püsivama töö otsimise mõttes valguvad üle maa laiali ja sagedasti lähevad võõra tööala peale, see aga on tööstusele kahjulik, kui oskustöölise arv kahaneb.

Edasi peab tähendama, et töölisel on selle seisukorra juures üldse võimatu pensioniõiguslikuks saada, sest seaduses ettenähtud 25-aastalist normi välja teenida võivad ainult

üksikud, kuna suuremale osale jääb pensioniseadus võiduloositähekeseks.

Võtame näiteks raudteed ja sadamatehased vaatlemisele, sest valitsuse seletuskirja järgi kuuluvad need ettevõtted pensioniseaduse alla. Mida me võime seal näha? Sagedaid töölise juurdevõtmisi ja lahtilaskmisi. Aga millest see tingitud on? Võiks vastata: töö iseloomust. Näiteks sadamatehastes, kus ma ise töötanud olen, valitses seekord juba tsaarivalitsuse ajal komme, et sügisel võeti oskustöölisi laevade remonteerimiseks juurde, kuna kevadel, kui laevad merele läksid, jälle vabastati töölt, nii oli lugu ka raudteel, ka seal olen töötanud ja võin öelda, et teatavatel aastaegadel on tööd rohkem, võetakse töölisi juurde ja kui tööd vähevoitu, siis lastakse lahti. Niisugune seisukord valitseb praegu, ja arvan, et kestab ka edaspidi, sest teisiti see olla ei võigi ja sellega peab ometi arvestama.

Nüüd peaks olema vististi selge, et tööline, kes pensioniõiguslikuks tahab saada, peab 25-e aasta asemel ligi viiskümmend aastat töötama, sest see vahe, mil ta pensioniseaduse alla kuuluvast ettevõttest kunni sinna tagasi saamiseni peab mujal töötama, läheb ju ometi temal kaduma. Kui paljud töolistest aga suudavad füüsilisele tööle vastu panna viiskümmend aastat, võib juba ette arvata.

Kõike eeltoodut tähele pannes peab pensioniseadust laiendama niihästi kõigi riiklike kui ka omavalitsuste asutuste ja ettevõtete peale, sest ainult siis on töölisel lootusi ja võimalusi pensioni väljateenimise peale ja ainult siis suudab tööline kahekümneviieaastast normi välja püsida, vastasel korral peaks seda normi vähendama kahekümne aasta peale.

Neil motiividel panen ette, seaduseelnõu pealkiri täiendada sõna „Riigi“ järele sõnadega „- ja omavalitsuste“, mille järele kõlab pealkiri järgmiselt: Riigi- ja omavalitsuste asutustes ja ettevõtetes töötavate töölise pensioniseadus.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal. (Aruandja L. Johanson: Ei tarvita!) Aruandja lõpusõna ei tarvita. Rkl. Eilman'i poolt on ettepanek tehtud, seaduseelnõu pealkiri täiendada sõna „Riigi“ järele sõnadega „- ja omavalitsuste“. Asun ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 20, vastu 25 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen seaduseelnõu pealkirja hääletamisele komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu pealkiri vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 1. Käesoleva seaduse järele on pensioni ja ühekordse toetusraha saamise õigus töölt vabastamise puhul kõigil riigi asutustes ja ettevõtetes töötavatel töölistel ja nende perekondadel, välja arvatud ärilisel alusel töötavate kui ka põllu- ning metsamajanduslikkude ettevõtete ja juhuslikkude tööde töölised ja nende perekonnad.

Ärilisel alusel töötavad riigi ettevõtted määrab kindlaks Vabariigi Valitsus.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Ma teen ettepaneku, välja jätta § 1-st sõnad: „...ärilisel alusel töötavate ja põllu- ning metsamajanduslikkude ettevõtete ja...“ Ja sellega ühenduses ka viimane lõige: „Ärilisel alusel töötavad riigi ettevõtted määrab kindlaks Vabariigi Valitsus“. Sellel seisukohal oli ka rahaasjanduse komisjoni alamkomisjon, kus see küsimus arutamisel oli. Ja üks tähtsamatest põhjendustest oli see, et meil on maksev praegu hoolekande seadus. Hoolekande seaduse põhjal antakse toetust vanadele, kes üle 60 a. vanad, ja samuti töövõimetutele. Praegu on meil aga üksikud tööstused, nimelt turba- ja põlevkivitööstus teatud omavalitsuste raionides, ja kui nüüd nende peale pensioniseaduse põhjal kohustusi panna, mis on muidu riigivalitsuse peal, ei ole omavalitsustel selleks tarvilikke sissetulekuid. Ei ole mingit õigust nõuda, et näiteks riigitööstuses, ütleme turbatööstuses vanaks ja töövõimetuks jäänud inimestest eest hakkaks hoolt kandma vastav omavalitsus. See tööstus peaks ise sedavõrd elujuline olema, et ta suudaks oma vanade ja töövõimetute eest samuti hoolt kanda, nagu teised riigiasutused.

B. Eilman (stp): Neil motiividel, mis ma seaduse pealkirja juures ette kandsin, teen ma ettepaneku, täiendada § 1. teises reas sõna „riigi“ järele sõnadega „- ja omavalitsuste“.

E. Masik (põl): Härra rkl. Johanson tegi ettepaneku, välja jätta sõnad: „ärilisel alusel töötavate ja põllu- ning metsamajanduslikkude ettevõtete ja...“ Selle tagajärg oleks, et viidaks kõik töölised, kes nendes ettevõtetes töötavad, pensioniseaduse alla. On teada, et riiklikud ettevõtted, mis ärilisel alusel töötavad, on meil rajatud enam-vähem eraettevõtete põhimõttele. Ma ütlen — enam-vähem — sest teatavad soodustused

on olemas, nagu protsentideta kapitaalid, maksedest vabastamine jne. Kuid siiski peaks selle poole püüdma, et tingimised oleksid võimalikult ühesugused. Kui meie aga tahame nõuda, et riigi tööstusettevõtted peavad töölisele maksma pensioni, siis paneme neile sellega väga suure koorma peale, koorma, missugust praeguse korra juures teistel ettevõtetel veel ei ole, ja koorma, mis nendele ettevõtetele raskusi tooks. See on esiteks juba vastuvõtmatu selles mõttes, et meie jaotame oma ettevõtted, mis ärilisel alusel töötavad, kahte gruppi. Üheded töölised käiksid pensioni alla, kuna eraettevõtetes seda ei ole. See ei ole vastuvõetav põhimõte. Teiseks, mis meie sellega teeksim, oleks see, et meie asetame töötingimised töölisele kahele alusele: riigiettevõtetes töötavad töölised käivad pensioni alla, kuna aga eraettevõtetes töötavad töölised ei käi. Muidugi, see tekitab vastolusid, mis soovivad ei ole.

Nendest seisukohtadest välja minnes kaaluti seda küsimust ka rahaasjanduse komisjonis, kus samuti tehti rkl. Johanson'i poolt ettepanek, need sõnad siit välja jätta. Rahaasjanduse komisjon tuli kindlale otsusele, et seda teostada ei saa, tähendab, et ärilisel alusel töötavate ettevõtete kui ka põllu- ning metsamajanduslikkude ettevõtete töölisi ei tohi mitte viia selle pensioniseaduse alla. Sellest seisukohast välja minnes toetan mina seda paragrahvi rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanend kujul ja vaidlen härra Johanson'i ettepaneku vastu.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal. (Aruandja L. Johanson: Ei tarvita!) Aruandja lõpusõna ei tarvita. Käesoleva paragrahvi kohta on tehtud rkl. Johanson'i poolt isiklikult ettepanek, välja jätta I lõikes sõnad: „...ärilisel alusel töötavate ja põllu- ning metsamajanduslikkude ettevõtete ja...“ ja välja jätta viimane lõige: „Ärilisel alusel töötavad riigi ettevõtted määrab kindlaks Vabariigi Valitsus“. Siis on rkl. Eilman'i poolt ettepanek, § 1. täiendada teises reas sõna „riigi“ järele sõnadega *) „- ja omavalitsuste“.

Ma panen need ettepanekud sissetuleku järjekorras hääletamisele. Asun rkl. Johanson'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 27 häält, vastu 23 häält, seega on ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on 28 häält, vastu 31 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

*) „-“ korrektuuris tehtud parandus.

Panen hääletamisele rkl. Eilman'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 1. komisjoni poolt ettepanud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja L. Johanson (loeb):

§ 2. Pensionid ja toetusrahad maksetakse töö- hoolekandeministeeriumi poolt selleks eelarve järele määratud summadest. Pensioni maksmiseks pensioniõiguslike töölise palgakadest mahaarvamisi ei tehta.

Juhataja A. Rei: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Ühenduses § 1-se juurde tehtud parandusega panen ette, võtta § 2-se lõppu: „Pensionid ja ühekordsed toetusrahad ärilisel alusel töötavate ja põlluning metsamajanduslike ettevõtete töölisele maksetakse riigikassa poolt pensionikapitaal, mis seisab töö- ja hoolekandeministeeriumi valitsemise all ja moodustatakse igakuulistest maksudest, mis ärilisel alusel töötavad ja põlluning metsamajanduslikud ettevõtted maksavad kunni 8% ulatuses oma töölise palga suurusest. Protsendi suuruse määrab iga järgmise aasta kohta kindlaks Vabariigi Valitsus töö- hoolekandeministri ettepanekul.

Pensionioiguslike palgakadest pensionikapitaali heaks mahaarvamisi ei tehta.

Neid maksusid hakatakse maksuma käesoleva seaduse maksamahakkamisele järgneva kuu esimesest päevast ja arvatakse ainult edaspidise aja eest“.

See ettepanek vastab riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseadusele. Alamkomisjonis oli see arutamisel ning võeti vastu, kuna rahaasjanduse komisjoni enamus selle tagasi lükkas.

Juhataja A. Rei: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Johanson'i ettepanek tagasi lükatud. Asun § 2. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

Aruandja L. Johanson kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 3.

§ 3. Pension määratakse kindlaks käesolevas seaduses näidatud protsentides töölt lahkuva töölise viimase aasta palgamäärast.

Aruandja L. Johanson (loeb):

§ 4. Aastaseks palgamääraks loetakse 295 päeva palganorm, mille kohaselt tööline kindlaksmääratud kategooria grupi järgi töötasu oli õigustatud saama viimase aasta jooksul enne pensionileminemise päeva.

Juhusel, kui tööline viimase aasta jooksul mitmes kategoorias ja grupis olnud — arvatakse pension kõrgema kategooria ja grupi järgi, kui tööline selles astmes vähemalt neli kuud töötanud on; vastasel korral aga järgmise madalama astme järgi, milles tööline töötanud.

Samadel alustel arvatakse välja aastapalk ka neis ettevõtetes, mis aasta ringi tegevuses ei ole.

E. Masik (põl): Panen ette, § 4. esimeses reas enne „295“ sisse võtta sõnad „alalistele töölisele“.

B. Eilman (stp): Käesolev paragrahv on üks tähtsamatest sellepärast, et temast oleneb pensionääri edaspidine saatus, see paragrahv määrab ära palga väljaarvamise aluse ja sellega ka pensioni suuruse.

Kui vaadelda seda paragrahvi sellest küljest, kuidas valitsuse poolt esitatud seletuskirjas tõlgitsetakse, siis peab küll imestust avaldama. Valitsuse seletuskirjas öeldakse: „Selles paragrahvis näidatud palga väljaarvamise viis läheb küll sisulikult lahku sellest viisist, mis on tarvilusel palga väljaarvamisel õnnetu juhtumiste puhul pensioni maksmisel, kuid käesolevas seaduses näidatud viis lihtsustab palga väljaarvamist, võimaldab ühesugusel töölisel ühesuurust pensioni saada ja ei lase töölisel pensioni tõusta üle riigiteenijate pensioni suuruse“.

Nagu kuulsime, on käesoleva paragrahvi tahetud kätte saada lihtsustatud palga väljaarvamise viisi ja kindlustada, et töölispensionääri pension ei tõuseks üle riigiteenijate pensioni. Kuid kelle kulul on see lihtsustamine läbi viidud ja kas vastab tähendatud viis õigluse põhimõttele, seda pole nähtavasti kaalutud.

Mina pean ütleva, et selles paragrahvis läbiviidud palga väljaarvamise viis käib õigluse põhimõtte vastu sellepärast, et tema vähendab pensioni peale mineva töölise tegelikult välja teenitud palka poole võrra. Et see nii on, seda näeme kohe, kui § 4-da järgi töölise aastapalga välja arvame ja tegelikult välja teenitud palgaga võrdleme.

§ 4-das öeldakse: „Aastaseks palgamääraks loetakse 295 päeva palganorm, mille kohaselt tööline vastava kategooria ja grupi järgi aasta jooksul tasu on saanud“.

Tegelikult aga on teada, et enamas jaos asutustes ja ettevõtetes maksab tükitöö süsteem, see on, tükitöö on sunduslik, ning kus tööd ette hinnata ei saa, seal maksetakse tehaste või töökoja vastav protsent.

Siit välja minnes peaks olema selge, et igasugune lisatasu, mis tööliste madalale päevapalgale juurde maksetakse, ükskõik kas tükitöö-, tehaste- või töökoja protsendi näol, on ikkagi tööliste lahutamata palgaosa, sest ei saa ju tööline seda mujalt kui töö eest, mis ta teinud on.

Tööliste päevapalga normid on teada. Võtame neist kõige kõrgema, see on 114 m. 64p. ja arvame, et see tööline intensiivse töötamise juures sellele võimatult madalale päevapalgale 100% juurde teenib, siis oleks tema faktiline päevatasu 229 m. 28 p. ja aastatasu kasvata-des § 4-das tähendatud 295 päevaga — 67.637 m. 60 penni. Aga § 4-das ettenähtud väljaarvamise korra järgi, kus arvestatakse ainult päevapalga normiga, saame juba eel-poolöeldud 114 m. 64 p., kasvata-des 295 päevaga — 33.818 m. 80 penni.

Siit näete, et § 4. läbiviidud lihtsustamine aastatasu väljaarvamisel maksab pensionäärile 33.818 m. 80 penni. Kui palju kaotab selle läbi pensionäär oma ülespidamisest, seda näeme kohe.

Seaduses arvatakse 25-aastase teenistuse eest 55% tööliste aastatasust. § 4-da järgi, nagu öeldud, on aastane tasu 33.818 m. 80 penni, ja selle järgi oleks siis pension 18.600 m. 34 p. aastas, või 1.550 m. 03 p. kuus.

Faktilise teenistuse järgi aga oleks sama tööliste aastane pension, võttes aluseks 25 aastat ja 55%, 37.200 m. 68 p. ja kuus — 3.100 m. 06 p. Sellega võib öelda, kaotab pensionäär käesoleva § 4-da järgi oma pensionist ja sellega ülespidamisest tervelt 1.550 m. 03 p. kuus, või 18.600 m. 34 p. aastas.

Kas siis tõesti on see faktilise töö eest väljaarvatud pension, mis osutub 3.100 m. 06 p., sedavõrd suur, et seda võiks poole võrra vähendada ja missuguse riigiteenija pensionist see 3.100 m. 06 p. suurem on?

Lõpuks tuletaksin meelde põhiseaduse § 25-t, kus öeldakse: „Majandusliku elu korraldamine Eestis peab vastama õigluse põhimõttele, mille sihiks on inimeseväärilise ülespidamise kindlustamine sellekohaste seaduste läbi, mis käivad harimiseks maasaamise, elu-ase ja töösaamise, samuti emakaitse, tööjõukaitse ning nooruse, vanaduse, töövõime-tuse või õnnetuste puhul tarviliku toetuse saamise kohta“. Ning nüüd arvesse võttes, et 3.100 m. 06 p. kuus veel inimväärlist ülespidamist kaugeltki ei võimalda, aga siiski § 4-da korras väljaarvatud pensionist suurem,

panen ette: 1) § 4-da esimest lõiget täiendada sõnade „295 päeva palganorm“ järele järgmise lausega: „ühes vastava tükitöö-, tehaste-, töökoja- või muu lisatasuga“.

2) Panen ette, võtta § 4-da lõppu järgmine lõige: „Neil alustel väljaarvatud aasta-palk ei või mustatöölise 295 päeva keskmisest palgasummast madalamale langeda“.

3) Panen ette, täiendada § 4-da lõppu kahe järgmise lõikega:

„Aastalepingu alusel töötava tööliste palga all mõistetakse vastava töökoja palgamäära rahas ja natuuras, mida tema viimase aasta jooksul pensionileminemise päevani oli õigus-tatud saama.

Natuuras antava palga rahaline väärtus määratakse kindlaks töökoja jaoks palga määramise juures töö- ja hoolekandeministeeriumist antud alustel vastava töökoja juhutuse poolt“.

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud härra rkl. Eilman võttis siin selle küsimuse ühest küljest, kuid kui seda küsimust võtta teisest küljest, siis võib koguni teisi andmeid ette tuua ja hoopis vastupidi-seid järeldusi teha. Nagu näha, on esitatud paragrahvi alus see, et siin rehkendatakse välja palganorm, mis aluseks võetakse pensioni-maksmisel. Nimelt võetakse aluseks 295 päeva palganorm vastava kategooria järgi, kus tööline oli eelmisel aastal, enne pensioni-määramist. Seega ei võeta arvesse, kui palju aega tööline tõesti tööl oli selle aasta jooksul, sest selle paragrahvi viimasest lõikest on näha, et selle alla käivad ka niisugused töölistes, kes alalised pole, vaid ütleme, pool aega ette-võttes ja pool aega kuskil mujal on töötanud. Näiteks võtame juhtumise, et tööline 50% sellest ajast ettevõttes on töötanud. (B. Eilman, stp: Kas ta peab ikka 25 aastat teeninud olema või mitte?) Tema ei pruugi 25 aastat töötanud olla, sest seaduses ei ole ette nähtud, et temale pensioni ainult 25 aasta järele määratakse, vaid §§ 12. ja 15. on ette nähtud, et ta hakkab pensioni saama teatavatel juhtumistel juba 5 ja 10 aasta järele. Niisugusel juhtumisel, kui see aeg ei lähe mitte 295 päevani, peab ikkagi 295 päeva eest tasu maksma. Kui välja arvame, kui palju meie töölistes aastas keskmiselt tööd teevad, siis ei jõua see keskmiselt võttes kunagi 295 päevani, vaid on palju vähem. Kui selle paranduse sisse toome, siis saame hoopis teise pildi. Teiseks pean ma tähenda-ma, et seaduses pole üldse ette nähtud, kes ja kuidas jaotamist toimetab. Järgmises paragrahvis, nimelt § 5, on küll räägitud grupeerimisest, kuid käesolevas ei nähta ette,

kuidas see läbi viiakse. Mina näen ette, et siin muidugi valitsuse või töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt vastav jaotus tehakse. Kui sellejuures aga kõike seda arvesse võtta, mida härra Eilman ette paneb, nimelt et arvesse võetaks ka kõik lisatasud, siis omandab see grupeerimine täiesti juhusliku ja ebakohase kuju. Kujutame ette, et eelmisel aastal oli hea konjunktuuri aasta ja oli võimalus õige palju juhuslikku tööd teha, isegi mitte ainult kõrge konjunktuuri juures, vaid igasugusel teisel juhtumisel, — võib olla sõja tõttu või mõnel muul põhjusel oli sel aastal võimalik palju lisatöid teha, kuna aga järgmisel aastal ja harilikult lisatöid niis suurel määral ei tehta. Härra Eilman'i ettepaneku järgi peaksime meie rehkendama selle juhusliku aasta järgi. Mina arvan, et ka töölise seisukohast on õiglasem, et siin rehkendatakse keskmise normiga, arvesse võttes, et tööl olemise päevade arv on nii-kui-nii suurem võetud, kui ta normaalselt on. Ma ei saa kuidagi leppida nende suurte paranduste ja muudatustega, mis siin härra Eilman'i poolt ette pandud. Peab ütleva, et see seadus paneb õieti õige suured kohustused riigi peale, sest on ju teada, et pensionimaksud teevad õige suure protsendi palgasummast välja, 6% kunni 8% palgasummast. Meie ei võiks siin jällegi kaugemale minna ja üle hüpata sellest, mis teistes riikides on tehtud. Sellelt seisukohalt välja minnes vaidlen mina nende ettepanekute vastu, mis härra Eilman tegi. Minu teada ei olnud need ettepanekud kaalumisel rahaasjanduse komisjonis, kus seda seadust arutati, ja oleks vast üleliigne neid siin arutama hakata.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Härra Masik'u ettepanek, täiendada § 4-da I rida sõnadega: „alalistele töolistele“, on otstarbetu ja üle-arune. § 1. on näidatud, kes kuuluvad käesoleva seaduse alla, ja § 4 määrab kindlaks päevade arvu, mille järgi arvatakse pensioni, ja kui siia juurde võtta veel sõnad, mida § 1-ses ei ole, siis tooks see lahkuminekuid § 1. ja § 4-da vahele ja teeks sellega seaduse segaseks, nii et teda väga raske oleks käsitada. Valitsuse redaktsioonis komisjon muudatusi teinud ei ole, ja komisjon on esitanud § 4-da sel kujul, nagu ta Vabariigi Valitsuse poolt välja töötatud.

Juhataja **A. Rei**: Panen esiteks hääletamisele rkl. Masik'u ettepaneku, § 4-das enne „295“ juurde võtta sõnad „alalistele töolistele.“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 17 häält,

vastu — 31, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Rkl. Eilman'i poolt on ette pandud kolm ettepanekut. Esiteks tuleb hääletamisele ettepanek: § 4-da I lõiget täiendada sõnade „295 päeva palganorm“ järele järgmise lausega „ühes vastava tükitöö-, tehaste-, töökoja- või muu lisatasuga“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 27 häält, vastu 26 häält, seega on ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 28 häält, vastu — 36 häält, 1 erapooletu, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Teiseks tuleb hääletamisele rkl. Eilman'i ettepanek: võtta § 4-da lõppu järgmine lõige: „Neil alustel väljaarvatud aastapalk ei või mustatöölise 295 päeva keskmisest palgasummast madalamale langeda“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Siis tuleb hääletamisele rkl. Eilman'i kolmas ettepanek: täiendada § 4-da lõppu kahe järgmise lõikega: „Aastalepingu alusel töötava töölise palga all mõistetakse vastava töökoha palgamäära rahas ja natuuras, mida tema viimase aasta jooksul pensionileminemise päevani oli õigustatud saada.

Natuuras antava palga rahaline väärtus määratakse kindlaks töökoha jaoks palga määramise juures töö- ja hoolekandeministeeriumist antud alustel vastava töökoha juhatuse poolt“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 4 komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 5.

§ 5. Töölise kategooriate ja gruppide palganormide üldise muutmise korral — muutuvad vastavalt ka kõik käesoleva seaduse põhjal varem määratud pensionid.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 6. Pensioniõiguse omandavad isikud, kes kakskümmend viis aastat töötanud käesoleva seaduse § 1. näidatud pensioni õigust andvas asutuses või ettevõttes, kui nad kuuskümmend aastat vanaks saanud (tabel nr. 1).

Isikud, kes nooremalt töölt lahkunud, saavad pensioni kuuekümmendast eluaastast peale. Kui pensioni väljateeninud isikud enne kuuekümnendaastaseks saamist haiguse või vigastuse tõttu töövoime kaotanud, saavad nad pensioni ka varemalt; kui nad aga enne kuuekümnendaas-

taseks saamist surevad, saavad pensioni nende perekonnad.

Tabel nr. 1.

Väljateenitud aja eest määratava pensioni ja saadud palga vahakord protsentides.

1. Teenistuse kestus.	2. Pensioni suurus protsentides.
25 aastat	55
26 „	58
27 „	61
28 „	64
29 „	67
30 „	70

B. Eilman (stp): Silmas pidades, et seaduse pealkirjas, kui ka § 1., välja jäeti pensioni seaduse alt omavalitsused ja suurem osa riigi asutustest ja ettevõtetest, panen ette, võtta § 6. sõna „kakkümmendviis“ asemele „kakkümmend“.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal. (Aruandja L. Johanson: Ei tarvita!) Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen rkl. Eilman'i paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 28 häält, vastu 31 häält, seega on parandus tagasi lükatud. Nüüd panen hääletamisele § 6 komisjoni poolt ettepanud kujul ja tabel nr. 1. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 6. ja tabel nr. 1. vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 7—9, § 10 ja tabel nr. 2 ning § 11.

§ 7. Isikutel, keda käesolevas seaduses näidatud korras tõekstehtud haiguste tõttu teenistusest vabastatakse, lüheneb pensioni väljateenimise aeg ja suureneb pensioni määr (§§ 9—13).

Terveksaamisega lõpeb haiguse puhul määratud pensioni maksmine.

§ 8. Käesolevas seaduses näidatud haiguste hulka ei kuulu õnnetujuhtumise tagajärjel tekkinud haigused ja vigastused, mil puhul pensionimaksmist toimitakse eriseaduse põhjal, samuti ka meelega sünnitatud haigused ja vigastused.

§ 9. Haigused, mis pensioni väljateenimise aja lühendamist õigustavad, jagunevad kahte liiki:

a) rasked parandamata haigused, mis töö jätkamise võimatuks teevad ja ühtlasi ka alalist kõrvalabi nõuavad;

b) haigused, mis töö jätkamise küll võimatuks teevad, kuid alalist kõrvalabi ei nõua.

§ 10. § 9. p. a all nimetatud haiguste põhjal töölt vabastatud isikutele, kes viis aastat on töötanud, määratakse pension 35 protsendi suuruses aastasest palgamäärast. Iga järgneva aasta eest, kunni kolmekümne aastani, viimane ühes arvatud, suureneb pension 2% võrra aastasest palgamäärast (tabel nr. 2).

Tabel nr. 2.

Haiguste tagajärjel töölt vabastatud isikutele määratava pensioni ja saadud palga vahakord protsentides.

1	2	3
	Pensioni suurus protsentides, haiguste tagajärjel, mis on näidatud:	
	§ 9. p. a	§ 9. p. b
5 aastat	35	
6 „	37	
7 „	39	
8 „	41	
9 „	43	
10 „	45	35
11 „	47	37
12 „	49	39
13 „	51	41
14 „	53	43
15 „	55	45
16 „	57	47
17 „	59	49
18 „	61	51
19 „	63	53
20 „	65	55
21 „	67	57
22 „	69	59
23 „	71	61
24 „	73	63
25 „	75	65
26 „	77	67
27 „	79	69
28 „	81	71
29 „	83	73
30 „	85	75

§ 11. § 9. p. b all nimetatud haiguste põhjal töölt vabastatud isikutele määratakse pension 10-aastase töötamise eest täieliku tööjõu kaotuse puhul 35% suuruses aastasest palgamäärast. Iga järgneva aasta eest kunni kolmekümne aastani, viimane ühes arvatud, suureneb pension 2% võrra aastasest palgamäärast (tabel nr. 2).

Osalise tööjõu kaotuse juures määratakse pension vastavalt tööjõu kaotuse protsendile sellest pensionimäärast, mida tööline õigustatud oleks saama käesoleva paragrahvi esimese

lõike järele täieliku tööjõu kaotuse puhul, kuid mitte vähem, kui tema § 6. järgi õigustatud saama.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 12. Eesti kodanikkudel, kes vabariigis vähemalt üks aasta sarnases asutuses või ettevõttes on töötanud, mis käesoleva seaduse järgi pensioniõiguse annab, võetakse töötamisaja väljaarvamisel arvesse aeg, mis nad enne 15. nov. 1917. aastat on neis asutustes või ettevõtetes töötanud, kui see töö oli praegusel Eesti vabariigi territooriumil või niisugusel raudteel, mis praegusest Eesti vabariigi maalast läbi käis.

B. Eilman (stp): Panen ette, kustutada § 12. lõpp alates sõnadest „kui see töö oli“ jne. ja asemele võtta järgmine lause, „mis endiste Vene riigi seaduste järgi pensioniõiguse andsid.“ Põhjendan seda ettepanekut sellega, et ei saa ühtki kodanikku karistada sellepärast, et Eesti on saanud iseseisvaks riigiks. Sest oleks Eesti endiselt olnud Vene riigi kubermang, siis on päris selge, et see tööline, kes teistes Vene riigi ettevõtetes töötas ja edasi töötama jäi siia Tallinna, või kuskile Eesti piiridesse raudtee peale või sadamasse, oleks kindlasti pensioni saanud. Käesoleva seaduse järgi tööline, kes on töötanud 25—30 aastat, jääb pensioniseaduse alt välja, sest et tema Eestisse tuli alles 1917. a. või 1916. a., sellepärast arvan mina, et see parandus on tingimata tarvilik.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen rkl. Eilman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 25 häält, vastu 26 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 12 hääletamisele komisjoni poolt ettepanekud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 12 vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 13. Aeg, mil tööline, kes käesoleva seaduse järele õigustatud pensioni saama, Asutava Kogu või Riigikogu liige oli, võetakse arvesse pensioni määramisel.

Samuti võetakse arvesse ka aeg, mis mööda saadetud sarnases teenistuses, mis riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse järgi pensioniõiguse annab.

Töötamisaja juurde ei arvata aega 15. nov. 1917. a. kuni 11. novembrini 1918. a.

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Siin selle paragrahvi esimene lõige

määrab ära, et võetakse arvesse pensioni arvestamisel ka aeg, mis on saadetud mööda Riigikogu liikmena või Asutava Kogu liikmena. Selle vastu ei võiks ju põhimõttelikult vaielda, kuid siis peaks sellest otsekohe ka järgnema, et tuleks § 5. vastav kategooria määrata selle palga tarvis. Kui meie nüüd ette kujutame, et tänavu aastal on keegi tööline Riigikogu liige ja järgmine aasta töötab kuskil ettevõttes ja jääb haigeks ning saab pensioni § 11. alusel, siis peaks järelikult § 4. järgi aluseks võtma pensioni määramisel selle viimase Riigikogu liikme palga. Mina arvan, et see ei ole õiglane, ja sellelt seisukohalt välja minnes ei saaks paragrahvi esimest lõiget mitte toetada. Või jälle peaks siis vastav parandus tehtama, et selle pensioni arvestamisel arvesse võetaks ütleme eelmiste aastate tasu, kus tööline töötas kui tööline, mitte aga kui Riigikogu liige. Et siin niisugust ettepanekut tehtud ei ole ja et see paragrahv viiks absurdse järelduseni, siis teen ma ettepaneku, § 13. esimene lõige välja jätta, vastavalt teist lõiget redigeerides.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduses on pensioniõiguslikele need õigused antud, mis § 13. esimeses lõikes näidatud. Kui nüüd on nendel ametnikkudel, kes pensioniseaduse alla käivad, need õigused, siis mina arvan, et Riigikogu enamus vist küll jagab seda arvamist, et neid õigusi ei tohi ära võtta töölistelt, sellelt piiratud töölisteringkonnalt, kes selle pensioniseaduse alla käib. Sarnane kahe mõõdupuuga mõõtmise on vaevalt otsustarbekohane.

Juhataja **A. Rei**: Panen rkl. Masik'u ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 13. hääletamisele komisjoni poolt ettepanekud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 13 vastu võetud.

Kuna koosolek on kestnud 2 tundi, siis kuulutan $\frac{1}{4}$ -tunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.20 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 12.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 14—27.

§ 14. Nende asutuste ja ettevõtete töolistel, mis aasta ringi ei tööta, võetakse pensioni määramisel arvesse ainult aeg, mis ettevõtte või asutus tõelikult töötanud on. Kui seda võimalik ei ole täpselt kindlaks määrata, siis võetakse arvesse iga aasta kohta selle ettevõtte keskmine töötamise aeg.

§ 15. Isikutele, kellel õigus on pensioni saada käesoleva ja mõne teise seaduse järele, maksetakse välja see pension, kumb neist kahest suurem.

Endised kaitseväelased ja nende perekonnad, kes saavad pensioni rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse järele, niisama ka lesknaised, kes saavad pensioni mehe teenistuse eest, võivad pensioni saada ka käesoleva seaduse järele.

§ 16. Töölised, kes vähemalt kaheaastase töötamise järele töölt lahkuvad haiguse pärast, mis töö jätkamise võimatuks teeb, kuid alalist kõrvalabi ei nõua, saavad ühekordset toetusraha poole aastapalga suuruses, kui neil ei ole pensioniõigust.

§ 17. Töölised, kes vähemalt kaheaastase töötamise järele töölt lahkuvad haiguse pärast, mis töö jätkamise võimatuks teeb ja alalist kõrvalabi nõuab, saavad ühekordset toetusraha kolmveerand aastapalga suuruses, kui neil ei ole pensioniõigust.

§ 18. Need töölised, kes töölt lahkudes ühekordset toetusraha said ja uuesti tööle asuvad, ei saa teistkordse töölt lahkumise puhul enam §§ 16. ja 17. ettenähtud ühekordset toetusraha.

§ 19. Käesoleva seaduse järele maksetakse pensioni või ühekordset toetusraha ka nendele töölistele ja nende perekondadele, kes enne käesoleva seaduse maksmapanemist töölt lahkunud või surnud, kui need töölised ja perekonnad käesolevas seaduses tähendatud pensioni saamise nõuetele vastavad.

§ 20. Tööliste töötamisaja kindlaksmääramiseks on käesolevas seaduses nimetatud ettevõtete ja asutuste juhatused kohustatud tööliste töötamislehti pidama, kuhu üles märgitakse tööle astumise aeg ja palgatingimused, samuti ka töölt lahkumise aeg. Töölt lahkumise korral antakse töötamisleht töölistele kätte. Uuesti tööle astumise korral on tööline kohustatud, kui ta endist töötamisega soovib arvesse võtta pensioni välja teenimise aja väljaarvamisel, töötamislehte ettevõtte või asutuse juhatusel andma järg-

neva töötamisaja ja palgatingimiste ülestahendamiseks. Töötamislehe vorm kinnitatakse töö- ja hoolekandeministri poolt.

§ 21. Veneaegse töötamisaja kohta annab tunnistuse asutuse või ettevõtte juhatus, kui see töötamisega temale teada on. Kui aga see töötamisega asutuse või ettevõtte juhatusel teadmata, siis on tööline ise kohustatud sellekohased tõendused asutuse juhatusel esitama, kes nende tõenduste põhjal vastava tunnistuse välja annab, selles tunnistuses ettepanud tõendusid ära tähendades.

§ 22. Pensioni ja ühekordset toetusraha tööliste perekondadele maksetakse riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 32.—40. p. a. ja §§ 41.—42. esimeses lõikes ja § 43. näidatud alustel.

§ 23. Tööline, kes soovib töölt lahkudes töötamisaja eest pensioni või ühekordset toetusraha saada, esitab sellekohase sooviavalduse kas suusõnaliselt või kirjalikult selle asutuse või ettevõtte juhatusel, kus tööltlahkuja töötanud, teatades ühtlasi oma elukohta ja Eesti panga osakonda, kust ta pensioni soovib saada. Suusõnalise pensionisaamise sooviavalduse puhul seab asutus, kellele sellekohane soov avaldatud, kirjaliku protokollu kokku.

Kõik paberid, mis käivad pensioni või ühekordse toetusraha määramise kohta, nagu palvekirjad, protokollid, tõendused, tunnistused, ärakirjad, teated jne. on tempelmaksust, kantseleimaksust ja teistest maksudest vabad.

§ 24. Eelmises paragrahvis tähendatud korras esitatud pensioni või ühekordse toetusraha saamise palvele antakse edaspidine käik, nagu see riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 45.—54. näidatud isikute kohta, kes teenistusest lahkunud väljateenitud aja või haiguse puhul, ainult selle vahega, et § 49. tähendatud pensionikomisjonist osa võtma kutsutakse sel puhul, kui neis komisjonides arstlikule läbivaatusele tulevad töölised, peale selles paragrahvis nimetatud isikute hääleõigusliku liikmena ka vastav töökaitse komisjar, kes komisjonile esitab oma arvamise edaspidise töö jätkamise võimaluse üle, samuti ka selle üle, kui võrd haigust õnnetujuhtumise või üldse töötajate tagajärjeks võib lugeda.

Kui komisjon selgusele jõuab, et haigus on tingitud õnnetujuhtumisest, siis lõpetatakse pensioni määramise asi käesoleva seaduse järele ja esitatakse korras, nagu see ette nähtud tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise kohta käivates määrustes.

§ 25. Riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 55.—66. ettenähtud korras lahendatakse ka töö või pärast töölt vabastamist, niisama ka pensioni saamise ajal sur-

nud isikute perekondade pensioni ja ühekordse toetuse saamise palved ainult selle vahega, et §§ 55., 60. ja 62. nimetatud palveid võib ka suusõnaliselt esitada, kusjuures suusõnalise palve kohta sellekohane kirjalik protokoll kokku seatakse.

§ 26. Edasikaebuse kord pensioni komisjoni otsuste peale, kui ka edaspidine asjakäik on samane, nagu see ette nähtud riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 67.—80. ainult selle vahega, et nimetatud seaduse § 70. ettenähtud pensioni peakomisjoni koosolekust osa võtma kutsutakse hääleõigusliku liikmena töökaitse osakonna juhataja või tema asetäitja käesoleva seaduse § 24. näidatud asjaolude selgitamiseks.

§ 27. Käesolevas seaduses ettenähtud pensioni määramine, samuti ka pensionide ja ühekordsete toetusrahade väljaandmine ning pensioni maksmise katkestamine ja lõpetamine sünnib riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 81.—104. ettenähtud korras.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **J. Zimmerman.**)

Juhataja **J. Zimmerman:** Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Jürman'i puudumise pärast jääb vahele Eesti maapanga põhikiri — II lugemisel.

7. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolööri protesti kohta Lelle-Papiiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjas.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja puudumise pärast jääb arutamisele võtmata riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolööri protesti kohta Lelle-Papiiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjas.

8. Riigi põlevkivitööstusele maa sundvõrandamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigi põlevkivitööstusele on tarvis töö jätkamiseks ja raudtee läbiviimiseks võrandada terve

rida maid. Suuremalt osalt on need kokkuleppe teel omandatud, kuna 3 hektaari kohta ei ole kokkulepet saavutatud, mille pärast tuleb omaniku käest 1,5 hektaari ja 1,6 hektaari võrandada. Käesolev seaduseelnõu on oma otstarbekohasuse poolest ja juriidilise struktuuri poolest üldkomisjoni poolt läbi kaalutud. See seaduseelnõu on riiklikult tarvilik, ja ma teen ettepaneku, ta I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **J. Zimmerman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

9. Tiheda küla Rahaasjanduse komisjoni aruandja P. tuleõnnetutele misjoni laenu andmise Baranin: Rahaasjanduse komisjon, vaadates seadus— I lugemisel.

lähbi Tiheda küla tuleõnnetutele laenu andmise seaduseelnõu, leidis, et need asjaolud, mis rkl. Baranin'i algatusel seaduseelnõu seletuskirjas ette toodud, on kogutud andmete põhjal õiged. Nimelt: 14. juulil 1925. a. hävines Kasepea vallas Tiheda külas tulekahju läbi 14 eluhoonet ühes kõrvalehitustega. Tules sai hukka palju majakraami ja teist varandust. Neil põhjustel tunnistas rahaasjanduse komisjon tarvilikuks tuleõnnetutele riiklikku laenu lubada ja selleks otstarbeks käesolev seaduseelnõu vastu võtta. Siinjuures tahan alla kriipsutada, et rahaasjanduse komisjonis ei olnud ühtki häält selle seaduseelnõu vastu. Seaduseelnõu läbi vaadates asus rahaasjanduse komisjon seisukohale, et laenuandmise tingimused ja kord ei tarvitse eriseaduses ette nähtud olla, sest nad on ette nähtud hoolekandeseaduses. Tuleb ainult krediiti määrata.

Sellest põhimõttest välja minnes võeti vastu kaheparagrahviline seaduseelnõu, kus esimese paragrahvi määratakse töö-hoolekandeministeeriumile krediiti ja teise paragrahvi ära tähendatakse laenu väljaandmise kord.

Rahaasjanduse komisjon alandas laenu summa 2.000.000 marga pealt 1.670.000 marga peale, arvesse võttes neid andmeid, mis selle kohta kogutud ja mis tõeloludele vastavad.

Arvesse võttes neid andmeid, mis selle kohta kogutud, teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **J. Zimmerman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **P. Baranin:** Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele asuda ilma kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja **J. Zimmerman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Riigikogu asub vahelejäädud päevakorrapunkti juurde.

10. Eesti maapanga põhikiri misjoni aruandja A. — II lugemisel. Jürman (loeb): Eesti maapanga põhikiri.

J. Jans (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu I lugemisel juhtisin mina Riigikogu liikmete tähelepanu selle seaduseelnõu puuduste peale, ei saanud aga sel korral kõiklõigelt arvustada, sellepärast, et ta jagati eelmisel päeval Riigikogu liikmetele kätte ja järgmisel päeval oli tema juba I lugemisel arutusel, nii et täiesti võimatu oli niisuguse tähtsa seaduseelnõu kohta tema vääriliselt seisukohta võtta. Kõige selle pärast leian enese õigustatud olema täna pealkirja juures I lugemisel ettetoodud väidetele veel juurde lisada. Mina sean kõigepealt küsimuse üles, kas sellest pangast niisugusel kujul, nagu teda asutatakse, mingisugust tuntavat kasu meie põllumajandusele on või ei ole. Mina vastan selle küsimuse peale eitavalt. Mina juhiksin Riigikogu liikmete tähelepanu selle seaduseelnõu § 6. peale, milles määratakse, missugused rahalised abinõud meie põllumajanduse krediidi korraldamiseks asutatava maapanga käsutusse määratakse. See paragrahv käib järgmiselt: „Panga kapitaal koosneb: a) 200 miljoni marga suurusest põhikapitaalist, milleks 100 miljonit marka panga tegevuse algusel riigisummadest määratakse, kuna 100 miljonit marka kogutakse § 104. p. a ja c ettenähtud laenu ja väljaostu võlgade tasumiseks tagasimakstud summadest, b) tagavarakapitaalist, mis moodustatakse panga ja tema asunduslaenude ja väljaostu võlgade osakonna puhaskasust“.

Nii siis esialgu on panga käsutada ainult 100 miljonit marka, mis riigisummadest määratakse. Edasi leiame, et pangal on peale selle õigus pantkirju välja anda, mida põllupidajad ja laenajad ise peavad ära mahutama ja niiviisi enesele raha muretsema.

Rahaasjanduse komisjon ei ole omapoolt seaduseelnõule mingisugust seletuskirja juurde lisanud, vaid on oma nõندانimetatud seletuskirjas ainult muutused ära tähendanud, mis rahaasjanduse komisjon Vabariigi Valitsuse poolt esitatud maapanga põhikirjas ette on võtnud. Seletuskiri selle elnõu juurde on õieti sellepärast Vabariigi Valitsuse poolt esitatud elnõu juures, ja temast meie leiame, et Vabariigi Valitsus, esitades maapanga põhikirja, mingisuguseid lootusi ei pane pantkirjade mahutamise peale. Rahaasjanduse komisjoni aruandja samuti seletas selle seaduse esimesel lugemisel, et ei ole lootust ühegi penni eest pantkirju ära mahutada. Kui nüüd lootust ei ole pantkirju praegusel korral rahaturul ära mahutada, see tähendab nende eest raha saada, siis jääb maapanga tegevuskapitaaliks ainult 100 miljonit marka, mis riigi summadest määratud. Või oletame siis, et riik ise pantkirju üles ostma hakkab, see tähendab, et asutab ise panga, annab talle põhikapitaali ja pärast

ise annab pantkirjade kaudu veel summasid juurde. Eelarve juures pidin konstateerima Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelarve kava põhjal, et valitsusel on riigikassas veel umbes 2.700.000 kuldrubla, see on umbes 500 miljonit marka. Sellest 500 miljonist annab ta 100 miljonit maapangale ja 400 miljonit jääs pantkirjade ostmiseks. Kuid praegu võeti, kui ma ei eksi, seaduseelnõu vastu, mille järele riigikassast jälle summasid laenuks antakse ja peale selle on veel ette nähtud, nagu rahaasjanduse komisjoni aruandja seletas, et veel teiste asutuste, nimelt põllutööministeeriumi kaudu kavatakse maapangast mööda minnes põllupidajatele summasid määrata. 500 miljonit ei ole kuigi suur summa, ja kui see otsas on, kust võetakse siis pantkirjade ülesostmiseks raha. (E. Masik, põl: Selle ajani saame rikkamaks.) See lootus nähtavasti on. Iga tahes peaks niisugune eeldus olema, et me rikkamaks läheme, kuid härra rahaminister tähendas, et meie iga aasta lõpetame oma eelarve niisugusel kujul, et järgneva aasta peale mitmesugused võlguolevad summad edasi antakse. Nii et meie võime küll öelda, meie jääme tööpoolest vaesemaks. Kui kõik praktilised andmed selle kasuks räägivad, et meie vaesemaks jääme, siis võib küll oletada, et see 500 miljonit marka terves ulatuses maapanga kasutada minna ei saa, vaid võib olla oleme maapanga tegevuse algul niikaugele jõudnud, et peale 100-miljonilise summa riigikassas maapanga tarvis raha ei ole. Ma seaksin küsimuse üles, kas on lootust ka sellest 100 miljonist põllumajandusele mingisugust kasu saada. Arvesse võttes maapanga tegevuse ulatust, peapanga ja samuti ka tema nõندانimetatud osakonna, kus üle 1 miljardi marga juba laenus, tegevuse ulatust, peame oletama, et selle panga juhatuses vähemalt 3 direktorit saab olema. 3 direktorit tarvitavad kuus vähemalt 50.000 marka, see teeb aastas 1.800.000 marka. Kui nende sõidurahad juurde võtta, siis teeb see välja kindlasti üle 2 miljoni, ütleme 2 ja pool miljonit. Ametnikke ja muid jooksvaid kulusid juurde arvates, teeb summa umbes 5 miljonit aastas välja. Siis on ühel korralikul Eesti pangal tarvis maja osta, mis minu kalkulasiooni järele alla 25 miljoni olla ei saa. Järelikult läheks esimesel aastal vähemalt 30 miljonit marka pangale majaostmiseks ja direktorite ning ametnikkude palkadeks, samuti mööbli ja muude tarvete ostmiseks. Osakonnad tulevad muidugi ka avada, ma ei rehkenda nende summasid juurde, vaid oletame, et pangal tuleb oma asjaajamise alla panga esimesel aastal 30 miljonit marka anda. Nii siis jääks üle 70 miljonit marka. Kuid minule on kindlasti teada, et see 70 miljonit marka ei lähe mitte neile põllumeestele,

kes krediiti vajavad nende majapidamise arendamiseks, vaid nende härrade kätte, kes juba siis, kui Eesti panga kraanid lahti olid, lühikeseajalisi laenusid said ja nüüd protsente maksta ei suuda, vaid tahavad oma lühikeseajalisi laenusid pikaajalisteks laenudeks ümber muuta maapanga kaudu, see on maksavad avatava krediidi abil oma sennised lühikeseajalised võlad Eesti panka ja erapankadesse ära ja muutuvas maapanga klientideks. Järelikult on ette näha, et see 100 miljonit marka ilusti ära mahutatakse. Jääb ainult veel küsimus, kas on need härrad, kes lühikeseajalisi laenusid võtsid, selle raha otstarbekohaselt põllumajandusse ära mahutanud või mitte. Pean omal olevate andmete põhjal tähendama, et nad seda teinud ei ole, sellepärast, et nad ärilistele operatsioonidele andusid ja nendega sisse kukkusid või jälle end lautasid oma majapidamise kandejõule mitte vastavalt. Järelikult selle 100 miljoni margaga, mis maapanga põhikapitaaliks määratud, mitte ühte naela liha ega toopi piima Eesti majandusse juurde ei tule. Võimatu on aga oletada, et üks pank oma põhikapitaali terves ulatuses oma kinnisvara investeerib, selle ära kulutab oma direktorite ja ametnikkude palkadeks ja annab lõpuni laenuks välja. Niisugune asutus ei või panga nime kanda. Imelikul viisil on see pank tõesti nii konstrueeritud, nagu võiks ta tema kätte usaldatud rahad terves ulatuses ükskõik missugusel kujul ära kulutada ja isegi oma kahjud piiramata ulatuses põhikapitaalist katta. § 7-das leiame meie järgmist selle kohta: „§ 7. Panga põhikapitaal tegutseb kõigis panga talitustes ja temast kaetakse kõik kahjud, mida tagavarakapitaalist katta ei suuda.“ Kuidas see pank tegutseda loodab? Kas temal võib mingisugust usaldust olla rahameeste keskel? Ma ütlen, ei mingisugust. Et mingisugusel viisil enese vastu usaldust võita, on leitud huvitav tee. Nimelt meie loeme § 15-st: „§ 15. Pantkirjade kapitaal ja protsendid on kindlustatud pangale panditud kinnisvaradega, kui ka kõigi riigi päralt olevate varandustega.“ See on huvitav paragrahv. Meie võime rahvasteliidu ekspertide aruandest leida, et Eesti pank on sulatanud kõik tema kätte usaldatud riigikassa tagavarad pikaajalistesse laenudesse, ja seal ligemal ajal palju raha uuteks laenudeks vabastada ei ole. Meie riigikassas on, nagu ma juba tähendasin, ainult umbes 500 miljonit marka; see saab muidugi varsti otsa. Kas Eesti riik vastutab maapanga operatsioonide eest sel teel, et laseb kas või Riigikogu hoone oksjonil maha müüa. Mina küsiks, kas see vast mitte eksitus ei ole niisugust paragrahvi sisse võtta, sest meie leiame selle paragrahvi algkuju või algteksti Vene talurahva põllupanga § 7-das

ja seal ta kõlab järgmiselt: „Свидетельства банка (ст. 3, п. 1) обезпечиваются как принятыми банком в залог землями, так и всеми средствами, состоящими в распоряжении правительства. Там же ст. 7. Средства, состоящие в распоряжении правительства“ ja riigi päralt olevad varandused on ometi kaks iseasja. Riik ja valitsus ei ole üks ja seesama. Nimelt on Vene talurahva põllupanga § 7. öeldud, et valitsuse tarvitada olevate средства — ma ei tea, kuidas seda sõna Eesti keelde tõlkida — et kõigi valitsuse tarvitada olevate varaliste abinõudega kindlustatakse pangatunnistused või pantkirjad, kuna Eesti maapanga põhikirjas on öeldud, et nad saavad kindlustatud kõigi riigi päralt olevate varandustega. Valitsuse käes võib varalisi abinõusid olla niipalju, kuipalju Riigikogu eelarve korras tema kätte iga aasta usaldab, kuna riigi päralt olevad varandused on kõik need varandused, mis riigil üldse olemas on. On tahetud selle paragrahvi kõvendamisega eestikeelses väljaandes maapangale usaldust juurde anda. Kuid meie teame, et need ringkonnad, kes seda maapanka esimeses järjekorras vajavad, Eesti riigi varandusi võimalikult võõrandada katsuvad. Nemand sihivad alati selle peale välja, et tükk-tükilt riigivarandusi võõrandada, nad püüavad sinna poole, et riigil võimalikult vähem varandusi oleks. Kõik need varandused, mida meie Asutav Kogu ajast kogunud oleme, ja mida meile Vene riik pärandas, kahanevad järk-järgult. Kui aga nüüd võimalus jääb, et Eesti riigi varandus nulliks võib muutuda, siis ei ole ju arusaadavalt rahaturul kindlustust, et Eesti vabariigi varandused tõepoolest tarviduse korral maapanga pantkirjade eest vastutada võivad. Muuseas Eesti vabariik juba vastutab umbes samasugusel viisil Eesti panga tegevuse eest. Kaotused on seal ka piiramata. See lause on sellepärast tühine ja temal mingisugust väärtust ei ole rahaturul. Mulle vastati, kui ma ühe maapanga põhikirja kokkuseadja tähelepanu juhtisin selle asjaolu peale, et samane klausel on ka muuseas rahamärkide peal. Ma pidin sellele härrale vastama, et inflatsiooni nähtused tõendavad seda, et kõnealolev klausel tõesti mõttetu ja väärtusetu on. Kuigi riik vastutab kõigi oma varandustega rahamärkide väärtuse eest, nemad ometi oma väärtust alles ei hoi ja nulliks võivad muutuda. Nii siis ei näe meie mitte, et peale 100 miljoni marga ja siis veel 400 miljoni, mis Eesti riigikassas praegu on, Eesti maapanga käsitusesse kuskilt mingisuguseid summasid võib tulla. Eesti maapanga põhikirjas muid võimalusi peale pantkirjade väljaandmise raha kokkuvõtmiseks ei ole ette nähtud ning ei ole ka muid abinõusid peale

riigi vastutuse maapanga vastu usalduse tekitamiseks ära tähendatud. Juba esimesel lugemisel ma tähendasin, et maapangal oleks palju rohkem usaldust, ja tema võiks oma tegevust palju edukamalt arendada, kui selle maapanga juurde koondataks ühel või teisel viisil need rahvakihid, kelle teenistuses pank peaks olema. Need võtaksid peale riigi veel ühel või teisel kujul vastutust panga tegevuse eest oma peale, paneksid oma poolt teatud summa põhikapitaaliks kokku ja kontroleeriksid siis isiklikkudes huvides maapanga tegevust. Maapanga tegevuse eest oleksid niiviisi kahekordsed vastutajad — vastutaks riik ning vastutaksid need ringkonnad, kes raha panga põhikapitaalisse pannud ja seega maapanga tegevusest huvitatud on. Edasi ma ei pooldanud maapanga põhikirja § 21., mis ette näeb maapanga tegevuse korraldamist järgmisel kujul: „§ 21. Pank toimetab järgmisi operatsioone:

a) annab iseseisvaid majapidamisi moodustavate põllumajanduslike kinnisvarade kindlustusel laenusid kunni 40% panga hindamisest, ilma et laenu otstarve laenuvõtja poolt ära näidatakse;

b) laenusid samasugusel kindlustusel elumajade ja teiste majapidamises tarvilikkude hoonete ehitamiseks, samuti ka maaparandustööde ja muude tööde läbiviimiseks, mis panga poolt tarvilikuks on tunnistanud, et panditava maa-ala väärtust tõsta.“

Need on ainukesed operatsioonid, mis lubatud. Pealegi on nad üldiselt niisugusel kujul vormuleeritud, et nende järele kindlaks määrata ei saa, missuguseid operatsioone maapank lõpuks toimetada võib. Harilikult meie parempoolsed ringkonnad armastavad alla kriipsutada, et nemad Lääne kultuuri ringkonda kuuluvad ja tahavad nende põhimõtete järele tegutseda, mis Läänes, nimelt Öhtu-Euroopas maksvad on. Käesoleval juhtumisel peab konstateerima, et maapanga põhikiri on kokku seatud Vene talurahva põllupanga põhikirja järele, suuremalt osalt sellest põhikirjast maha kirjutatud. Maapanga põhikiri on esialgu Vene keeles kirjutatud, mis Riigikogu kõnetoolilt mittekultuuriliseks keeleks kuulutatud. Sellejuures ei ole aga mingisuguseid Öhtu-Euroopa kogemusi agraarkrediitide korraldamise alal arvesse võetud. Mina täiendaksin oma esimesel lugemisel ettetoodud väiteid veel mõne näitega. Saksa hüpoteegipankade tegevus on korraldatud 13. juulil 1899. a. väljaantud seadusega. Nende pankade hulka on loetud ka agraarpannad. Nende operatsioonid on järgmised. Obligatsioonide ostmine, müümine ja nende peale laenude andmine. Omamaa avaliku-õigusliku iseloomuga juriidilistele isikutele laenude andmine. Siis on lubatud omamaa

väikeraudteede ühisustele laenude vastu teede pantimisel. Väärtpaberite komisjoniline ostmine ja müümine, välja arvatud nõndanime-tatud termin-tehingud. Hoiusummade vastuvõtmine kunni poole põhikapitaali suuruseni. Niiviisi hoiulevõetud summad võivad Saksa agraarpannad soliidsetesse pankadesse hoiule anda, ise oma pantkirjadesse mahutada ja samuti ka välja laenata vekslite ja väärtpaberite vastu, mida Saksa riigipank osta ja vastu võtta tohib. Kuid Saksamaal on veel terve rida ja nimelt 10 hüpoteegipanka, kellel veel laiem tegevusvabadus. Neil oli juba varemast ajast saadik õigus laiema alusel operatsioone toimetada. Ka 1899. a. seadusega on neile see õigus jäetud. Samuti leiame, et Prantsuse agraarpannal Saksa agraarpannade eeskujul õigus on mitte ainult pantkirju välja anda, vaid ka teisi operatsioone toimetada. Muuseas võib Prantsuse agraarpank ka raha hoiule võtta ja koguni suuremal arvul, kui Saksa agraarpank, nimelt kunni oma põhikapitaali täie väärtuseni. Võib ka neid summad vekslite peale ja mitmesuguste väärtpaberite kindlustusel välja laenata. Nimelt niisuguste väärtpaberite kindlustusel, mis lubatud on Prantsuse riigipangal oma operatsioonide kindlustamiseks vastu võtta. Üldiselt on Prantsuse agraarpannga operatsioonid samal alusel korraldatud, nagu Saksa agraarpannade operatsioonid. Peab arvesse võtma, et Prantsuse agraarpank asutati Saksa mõisnikkude krediitseltside eeskujul ja Prantsuse agraarpannga asutaja, kui ma ei eksi, oli terve aasta Saksamaal, et Saksa agraarkrediidi korraldust tundma õppida. Ajajooksul on see asutus muidugi, kuna ta sada kaks aastat vana on, iseteed läinud, sest Prantsuse põllumajandus on mitmeti teistviisi korraldatud, kui Saksa oma. Muuseas on prantslased välja mõelnud niisuguse võtte, et nemad annavad panga klientidele pikaajalisi laenusid, selle kõrval avavad jooksva arve, kannavad laenu oma klientide jooksvale arvele, nii et see võib sealt võtta ja sinna maksta oma tarviduse järele ja isegi võib panga klient rohkem raha panka sisse maksta jooksvale arvele, kui temale sealt krediiti oli lubatud. Selle eest makstakse temale protsente.

Nii meie näeme, et Öhtu-Euroopa krediidi-korraldus painduvam on, kui see Venemaal oli. Mina ei näe mingisugust põhjust, mispärast meie just selle mittepainduva Vene korralduse juurde peame jääma ja Öhtu-Euroopast midagi käesoleval korral õppida ei tohi. Juhin tähelepanu sellejuures järgmise asjaolu peale. Vene talurahva põllupank oli asutatud eesmärgiga talupoegadele abi anda maade omanduseks ostmises. See oli Vene talurahva põllupanga ülesanne. Meie maapanga ülesanne on hoopis

teine ja laiem, nimelt Eesti maapanga ülesandeks on põllumajanduse edendamiseks pikaajalise laenu andmine, põllumajanduslikkude kinnisvarade pantimisel. Nii on meie maapanga põhikiri kokku seatud ühe panga põhikirja eeskujul, millel hoopis teised ülesanded olid. Ei või ju ometi kahe erilise ülesandega panga korraldus olla ühesugune, vaid panga põhikiri peab ülesandele vastavalt kokku seatud saama. Ma juhin Riigikogu tähelepanu veel selle peale, et Vabariigi Valitsus oma seletuskirjas maapanga põhikirja juurde tähendab, et meie põllumajandus revolutsiooni tagajärjel hoopis uude järku on astunud ja uuel alusel tegutseb, kui enne. Ma leian, et maapanga põhikiri niisugusel kujul, nagu ta ette kantud, mingisugust nimetamisväärt kasu meie põllumajandusele saata ei suuda, et ta midagi muud ei ole, kui uus ilma süsteemita loodud asutus, mis meie rahaturul enam segadust võib sünnitada, kui temast kasu oleks. Kuna nüüd minu argumentidel arvatavasti küllaldast mõju ei või olla selleks, et meie maapanga põhikiri saaks otstarbekohasemalt kokku seatud, juhiksin ma Riigikogu tähelepanu rahvasteliidu rahanduskomitee aruandele peale, milles on sooviavaldused selle kohta, kuidas Eesti vabariik oma krediiti tulevikus korraldama peaks. Meie leiame sellest aruandest, et rahvasteliidu kutsutud eksperdid on leidnud, et meil tuleks asutada üks üldine hüpotekaar-instituut, mis üle võtaks Eesti pangalt, samuti ka põllutööministeeriumilt kõik pikaajalise iseloomuga laenud, mis senni on välja antud ja neid korraldama hakkaks, et ei oleks meil tarvis peale maapanga luua veel mõni teine pank, uue hulga direktorite, ametnikkude ja uute majadega, vaid et luuakse üks hüpotekaar-instituut, mis meie väikeses riigis pikaajalisi laenusid korraldama hakkaks. Rahvasteliidu eksperdid kirjutavad Eesti panga kohta:

„Ta portfell tuleks lõpuks karmi revideerimise alla võtta, välja heites kõiki laenusid ja kõiki vekslid, mille tasumist arvatakse kümne kuu jooksul mitte oodata võivat. Laenud ja vekslid, mille tõeline tasumine kauemini kui kümme kuud kestaks, tuleksid mingisugusele teisele asutusele üle anda, mis iseloomu poolest Eesti pangast sootuks erinev peab olema.“

Ja see asutus oleks järgmine, pealkirja all: „Hüpotekaar-instituudi asutamine“, kirjutavad rahvasteliidu eksperdid: „Eesti valitsus võiks samuti uurimisele anda hüpotekaar-instituudi asutamise küsimuse, millel ülesandeks oleks kõigi pikaajaliste laenuoperatsioonide toimetamine, mida praegu valitsuse poolt teostatakse.“

Esialgse tegevuskapitaali võiks moodustada Eesti panga laenudest ja vekslitest, tasumisaajaga üle kümne kuu.

Instituut võiks üle võtta kindlate ehk kestvate annuiteetidena krediidid, mis Eesti pank praegu annab oma pikaaja-laenude operatsioonide jaoks. Ta tarvitaks neid hüpotekaar-laenudeks, mis korrapäraselt välja antud ja kindlustatud.

Instituut võiks edasi sisse nõuda riigi poolt uutele maaomanikkudele pealepandud annuiteete, samadel tingimustel, kui tema enda väljaantud laenude protsente ja kustutusmaksu. Ta jaotaks neid endiste maaomanikkude vahel vastavalt tasumaksu võlapaberitele, mis need võimaluse korral riigilt saavad.“

Lehitsedes rahvasteliidu ekspertide aruannet leiame meie, et nemad on ära märkinud, et Eesti pangalt tähtis osa pikaajalisi laenusid on antud põllupidajatele. Järelikult tuleb otsusele jõuda, et rahvasteliidu eksperdid eriti meie põllumajandusele antud laenusid selle uue hüpotekaar-instituudi kätte anda on ette pannud. Mul ei ole arusaadav, mispärast kutsutakse siis asjatundjad, lastakse neid aruandeid kokku seada ja lastakse enesele kibedaid tõdesid öelda, mis selles aruandes sees on, ja ei võeta mingisugust õpetust sellest, mis nad on ette pannud.

Siis oleks veel üks asjaolu, mille peale tähelepanu peaks juhtima, nimelt, et maapanga likvideerimine ei ole mitte tingitud kahjust, mis maapank võib saada, vaid nähtavasti on arvatud, et niipalju kahju, kui maapank ka saab, seda peab Eesti vabariik katma ja sellega oleks asi korraldatud. Mina leian, et iga krediidi instituut peab korraldatama nii, et kui ta oma asjadega lõpulikult sassi läheb, ta siis likvideerimisele peab tulema. Ja niisugust pank olla ei võiks, mis töötada võib sel alusel, et ta terve riigi pankrotti võiks ajada. Sest lõppude-lõpuks on võimalus, et riik pankrotti jääb. Niisuguseid juhtumisi on olnud. Vabariigi Valitsuse seletuskirjas maapanga põhikirja juurde on ette nähtud, et võib seisukord tulla, kus Vabariigi Valitsus sunnitud on maapanga tegevust seisma panema. See seletuskiri iseenesest on niisugune, et ta mingisugust usaldust asutatava maapanga vastu ei või äratada. Vabariigi Valitsus ise näeb, et tema poolt esitatud põhikirja tegusel asutatakse pank, mis mitte edurikkalt tegutseda ei suuda, arvesse võttes praegusi olusid.

Siis veel üks asjaolu. Mina omalt poolt tegin ettepaneku, minu poolt esitatud maapanga põhikirjas, et viidaks kõik maapanga kaudu antavad pikaajalised laenud kulla alusele, et laenud antaks välja valoriseeritult, mis tähendab, et riik oma raha, mida ta välja laenab, võib aja jooksul tagasi saada, selles väärtuses, missuguses laen välja antud. Seda punkti ei ole praegu arutuseloleva maapanga põhikirja

üles võetud ja ma arvan, et see meeleaga on tehtud. Tahetakse nimelt seda, mida üks Eesti panga direktoritest omal ajal avalikult julges öelda, et Eesti marga kurssi võiks langetada, võimalust andes nendele, kes laenu on saanud, vabariigi kulul oma majanduslikku seisukorda kindlustada, ütlemine ühe kuldkrooni väärtust tagasi makstes selle krooni väärtuse $\frac{1}{10}$ -ga. Niisugust võimalust maapanga klientidele anda, et nemad kuritahtlikult ühes kõigi teiste laenu-saajatega võiksid oma huvides Eesti marga kurssi suruma hakata, ei või ometi teised inimesed, kes ei Eesti panga, ei Eesti maapanga kliendid ei ole, sest et nad omast taskust seda maksma peavad, mis niisuguste laenajate taskusse läheb. Sest kuskilt peab ometi see raha tulema, mida nad tasku pistavad. Edasi on ka veel huvitav märkus rahvasteliidu ekspertide aruandes Eesti panga tegevuse kohta, kus öeldakse, et kuna Eesti pank ajas ekslikku krediitipoliitikat, avatles ta kaugelenägijaid ärimehi laenuvõtmisele ja väljamaa deviiside ostmisele, pangapoliitika äpardamise ootel. Meie teame aga, et need ärimehed olid ise Eesti panga nõukogus ja nende esitajad olid Eesti panga direktoriteks. Nemad ajasid niiviisi Eesti panga, seega Eesti vabariigi suhtes lühikesenägelist poliitikat, oma taskute suhtes aga kaugelenägevat poliitikat. Seda muidugi ei ole rahvasteliidu ekspertide aruandes öeldud, aga meie teame, et see nii oli, et kaugelenägijate ärimeste esitajad olid Eesti panga nõukogus ja direktoriumis. Niisuguste võimaluste avaneda laskmiseks uuest pangast ei ole mingisugust õigust. Nähtavasti aga seda kavatsetakse teha. Meil on ometi seadus olemas laenude valoriseerimise suhtes ja seda oleks pidanud tingimata ka maapanga põhikirja üles võetama. Sest lõppude-lõpuks pantkirjade kurss ripub ka sellest ära, kas on laenuid valoriseeritud või mitte. Kas seda asjaolu on komisjonis arutatud, ei ole mul teada. Kuigi mina omalt poolt teatud kava maapanga korralduse kohta esitasin, ei ole tarvilikuks leitud mind komisjoni kutsuda, vaid kutsuti komisjoni võõrandatud mõisate seltsi esimees von Bodisco ja vist Vene põhja panga endine juhataja, nime ei tea. Need olid siis need inimesed, kes meie maapanga põhikirja juures konsultantidena tegutsesid. Kas neil huvi oli meie agraarkrediiti korraldada ja kas neil selleks oskust jätkus, seda igatahes põhikirja järele otsustada ei või.

Sellepärast leian kokku võttes, et maapank kavatsesid kujul mingisugust kasu meie põllumajandusele ei too, kuna tema aga suureks teguriks võib olla krediitilolude edaspidisel segiajamisel. Sellepärast tuleks ta tagasi

lükata, kuna teda võimalik ei ole niisugusel kujul Riigikogu üldkoosolekul parandada.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Ma pean tähendama, et lugupeetud eelkõneleja õige pikalt peatus maapanga seaduse juures. Kuid siiski pean kahjuks ütlemata, et suuremas osas tema kõnes paisati segi harilikku panga ja hüpoteekar-panga mõisted. Küll pean aga rõõmustavalt tähendama, et härra Jans'i kõnest paistis välja juba teine arusaamine, kui seda oli kõnelejal eelmisel korral. Eelmisel korral esinedes ei teinud ta mingisugust vahet harilikku jooksva ja hüpoteekar-panga vahel. Täna siiski üksikud kohad tõi ette, kust näha oli, et see vahe hakkab juba välja kujunema, kuigi puudulikult, osalt ka selle tagajärjel, et härra Jans need kohad, mida ta Saksa seadusest ette kandis, ei lugenud mitte täielikult ega tõlgitsenud nii, nagu see seaduses on ette nähtud, vaid andis mõiste teisiti edasi. Minul juhuslikult on käes Saksamaa hüpoteekar-pankade seadus ja need punktid, kus öeldakse, missuguseid operatsioone võib hüpoteekar-pank teha. Siit näeme, et need pangaoperatsioonid, mida hüpoteekar-pangale võimaldatakse, on väga piiratud. On lubatud ainult need operatsioonid, kus pank ei lange riisikosse. (J. Jans, stp: Mis mina olen siis öelnud?) Teie kandsite ette, et maapank peaks hoiusummasid vastu võtma ja raha välja laenama, nagu seda teevad harilikud pangad. Saksamaa seaduses ei ole aga sugugi öeldud, et hüpoteekar-pangad võivad hoiusummasid vastu võtta ja edasi laenata, vaid selles Saksa seaduses on öeldud, et pank võib raha ja teisi väärtasju ainult hoiule võtta alalhoidmiseks, mitte aga edasi laenamiseks. Vekslite vastu laenu anda ei ole mitte lubatud hüpoteekar-pankadel. Kahju on, et härra Jans segi viskab harilikku panga operatsioonid hüpoteekar-panga operatsioonidega ja vahet ei tee isikliku krediidi ja reaalkrediidi vahel, kus härra Jans, kui jurist peaks mõistma vahet teha. (J. Jans, stp: Mina ei soovita muud, kui et Saksa panga operatsioonid saaksid meile võetud.)

Siin on ette toodud, et Saksamaal on lubatud hüpoteekar-laenusid välja anda kitsarööpalise raudtee pantimisel. Sarnase operatsiooni teeb ainult üks Saksa hüpoteekar-pankade, nimelt Preisi pank, kuna teised pangad seda ei tee, sest see oleks sarnane operatsioon, mis panga riisikosse viiks. Kui meil hakataks maapangast välja andma laenusid kitsarööpaliste raudteede ehitamiseks, siis võib öelda, et meie maapanga pantkirjad realiseerimist ei leia, sest

see oleks juba riisikoga ühenduses. (J. Jans, stp: Ega ma seda pole soovitanud, ma tõin näiteks.) Just need näited, mida Teie ette tõite maapanga laiendamiseks, need on, mis ei tohiks vastu võtta, kuna siis meie hüpotekkaar-panga vastu usaldus kaoks.

Sedasama võiks öelda laenude väljaandmise kohta kommunaal asutustele. See on jälle riisikoga ühenduses ja meie oludes väga suure riisikoga, sest meie kommunaal või omavalitsuse asutused ei ole veel maksuseadustega niipalju varustatud, et nemad võiksid oma puudujääkisid maksudega katta. Sellepärast võivad omavalitsuse asutused pankrotti jääda ja sellega oleks riisiko maapanga peale üle kantud. Sellepärast on sarnased operatsioonid täiesti välja jäetud. Tähendab, meie maapanga juures on ainult nende kõigekindlamate operatsioonide juurde jäädud, mis panga vastu usaldust tõsta aitab. Ja see oligi meie ülesanne, et põhikirjast kõike kõrvaldada, mis võiks varju heita selle maapanga kindluse peale. Meie oleme võimalikult piiranud maapanga tegevust ja jätnud ainult need operatsioonid, mille vastu ei ole kahtlust.

Seaduses on öeldud, et laenusid antakse välja mitte suuremal määral, kui 40% maaväärtuse vastu. Meie ei suuda esialgu aga isegi 40% anda, 20% lubatakse uute väärtuste juurde loomiseks, ja ainult maa, kui niisuguse vastu antakse 40%. See on ka selleks tehtud, et ei tekiks kahtlus, et pank ja tema pantkirjad ei ole küllalt kindlad ja tugevad.

Edasi peatus härra Jans panga põhikapitaali juures ja ütles, nagu oleks kõigesuurem puudus see, et pangal ei ole suurt põhikapitaali. Mina juba eelmisel korral tähendasin, et härra Jans siin jälle eksib. Maapankade juures ei mängi mingit osa põhikapitaal. Võtame Saksa maapankade põhikirjad, seal ei ole põhikapitaali mõnedel üldse ette nähtud mitte ühte markagi. Mitte põhikapitaalis ei seisa panga väärtus, vaid just väljalastavate pantkirjade realiseerimises. (J. Jans, stp: Kuhu Teie need panete, seletage seda parem.) Kui pank tööle asub, siis meie vaatame, kui palju meie

suudame neid realiseerida. Mina ei ole rääkinud, nagu härra Jans siin ette tõi, et ei ole lootust ühegi penni eest pantkirju realiseerida. Nii pessimist mina ei ole. Mina ütlesin, et pantkirjade realiseerimisel on suured raskused niikaua, kui meil rahakriis suur on. Aga mina loodan, et see on möödaminev nähtus, et igatahes varsti meil need ajad kaovad, kus meil võetakse käsipankades üksikute isikute raha ja maksetakse 4% kuus.

Teiseks on meil ka ette näha, kuhu võib neid pantkirju ära mahutada. Kõigepealt kautsjoniks, mida riik nõuab, sinna võib pantkirju mahutada, sest sinna on nad väga kohased. Ja loodame, et väljamaal ei ole rahakriis nii suur, et meie sinna ei võiks oma pantkirjasid, mis hästi kindlustatud on, realiseerida.

Teiste härra Jans'i oletuste juures on raske peatuda, sest härra Jans armastab liiga üldistes sõnades asju maha teha, ja siis on raske vastu vaielda. Aga siis edasi härra Jans soovitas põhikapitaali sellega suurendada, et laiemaid ringkondasid juurde tõmmata. Siin peaks härra Jans seletama, mida ta nõuab, kas meie peaksime selle riigi maapanga kuju kõrvale jätma ja aktsiapanga asutama, või vastastikuse vastutuse alusel töötava panga. Mina ei saanud aru, mida härra Jans soovitas selle riigi maapanga asemel. Võib olla härra Jans teeb üksikute paragrahvide juures vastavad parandused, siis võiks seal üksikasjaliselt selle üle rääkida. Nüüd võin aga ainult soovida, et pealkiri vastu võetaks, sest senni ei ole midagi ette toodud, mis nõuaks selle küsimuse edasilükkamist.

Juhataja **J. Zimmerman**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud. (M. Martinson, põl: Lõpetada!) On ettepanek tehtud, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2 p.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei**.

Abiesimees **A. Jürman**.

Abiesimees **J. Zimmermann**.

Abisekretäär **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

